340

10

ՀՅՈՒՍԵՅԻՆ ՋԱՎԻԴ

ՍԵՅԱՎՈՒՇ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1937

ՀՅՈՒՍԵՅԻՆ ՋԱՎԻԴ

894.362
Ջ-36

ՍԵՅԱՎՈՒՇ

Պիեսա հինգ գործողությամբ

703
A 19147

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1937

ԼԵԶՎԻ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆ. ԻՆՍՏ.
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
БИБЛИОТЕКА
Ин-та языка и литературы

3043

ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐ

ՔԵՅՔՅԱՎՈՒՍ—Արքա Քեյանի, բավական ծեր
ՍՅՈՒԴԱԲԵ — Դուստր Սուբիս Արքայի, Քեյքյավուսի
կինը
ՌՅՈՒԲԱԲԵ — Սյուդաբեի ծծմայրը, սպիտակ մազերով
ՍԵՅԱՎՈՒՇ — Որդի Քեյքյավուսի (նախկին կնոջից),
շատ երիտասարդ
ՌՈՒՍՏԱՄ — Հռչակավոր ռազմիկ, Զալի որդի

ՎԵԶԻՐ ԱՍՏՂԱԳՈՒՇԱԿ ԳԼԽԱՎՈՐ ԱՍՏՂԱԳՈՒՇԱԿ ԹՈՒՍ ԲԵՀՐԱՄ ԹԻԿՆԱՊԱՀՆԵՐ	Պալատական ավագանի

ԵՖՐԱՍՅԱԲ — Թուրանի խագանը (կայսրը) միջին
տարիքով
ԿԵՐՇԻՎԵԶ — Նրա յեղբայրը
ՖԻՐԵՆԿԻԶ — Եֆրասյաբի դուստրը
ՓԻՐԱՆ — Դիվանի պետ, ծերունի
ԹՈՄՈՒՆ — Կերշիվեզի թիկնապահը
Չինաստանի դեսպան, պալուաններ, Քոսակ, սպաս-

չակներ, նաժիշտներ, մարտիկներ, գյուղացիներ և ուրիշներ·

Վալի, խորհրդական, Ալթայ, Յալչըն, նոր հարս, ներքինիներ, պալատական աղջիկներ, թիկնապահներ, զինվորներ և ապստամբներ։

Ն Ա Խ Ե Ր Գ Ա Ն Ք

Զաբուլիստանում զինվորական մարզանքի հրապարակ: Վաղ առավոտ: Ուժեղ յերաժշտություն: Պարզ հագնված, խարտյաշ մազերով Սեյավուշը մի գյուղացի յերիտասարդի հետ իբրև մարզանք, սուսերամարտում է: Մի կողմը՝ Զալի վորդի Ռուստամը յեվ այլ մարտիկներ, մյուս կողմը՝ լուրջ դեմքով, սպիտակ մազերով մի կին, գյուղացի աղջիկներ յեվ յերիտասարդներ դիտում են սուսերամարտը: Սեյավուշը հաղթում է: Ընդհանուր ծափահարություն:

Ռուստամ

Աֆերի՜ն, Սեյավո՜ւշ:

Գյուղացիներ

Յաշա՜, բյուր յաշա՜:

Սեյավուշ

Վայել է կռվել քաջ տղամարդուն՝
Քաջ տղամարդկանց հրապարակում:

Ռուստամ

Ով ուզում է՝ գա:

Յերկրորդ յերիտասարդ

Հերթն իմն է հիմա:

Սեյավուշ

Դու՛ էլ յեկ, տեսնենք,
Ճմլելու համար ինձ մի քաջ է պետք։

(Փայլում են սրերը: Ընդհարվում են: Սեյավուշը հաղթում է: Ծափահարություն)

Գյուղացիներ

Յաշա՛։

Սեյավուշ

Ես չեմ խուսափում։
Ո՞վ է ցանկանում։

Ռուստամ

Միայն Ռուստամը, վորդի քաջ Զալի,
Կարող է լինել թայն այս դյուցազնի։

Սեյավուշ

Հերոսությունը քեզանից ուսա,
Յեթե պարտվել եմ, զղջում չեմ զգա։

Ռուստամ

Նվագեցեք անդադար,
Թո՛ղ թմբուկը հաղթ թնդա։

Սեյավուշ

Ո՞վ է—թո՛ղ պարզվի՝
Վորդին դյուցազնի։

(Ընդհարվում են: Ո՛չ վոք չի պարտվում)

ՌՈՒՍՏԱՄ

Ո՛չ չես, ո՛չ դու։
Քաջեր ահարկու,
Քաջի զավակ ենք,
Ուժով թե կռվում
Մենք հավասար ենք։

(Շրջապատից լսվում է զինվորական նվագ, Ռուստամը, ձեռքը ճակատին տանելով, դիտում է)

ԲԵՀՐԱՄ

Ովքե՞ր են դրանք։
Առաջից ահա
Գալիս է Թուսը։

ՌՈՒՍՏԱՄ

Պարզ է, որ այստեղ ղրկել է նրանց
Շահ Քեյքյավուսը։

(Թուսը մտնում է մի վաշտ ռազմիկների հետ)

ԲՈԼՈՐԸ

Քեյանի շահից Զալ օղլուն սալամ։

ԹՈՒՍ

Սալա՛մ, Սեյավո՛ւշ, ահա քեզ ֆերման։

(Մի նամակ է տալիս)

Այս օրից պետք է լքես գյուղական
Միջավայրն անշուք ու թշվառական,
Քեզ են սպասում սարայներ *աննման։*

Սեյավուշ

(Նամակն աչքի անցկացնելով. Ռուստամին)

Վաղուց եմ վարժվել ազատ կյանքին ես,
Ծանըր չէ՞ գալու բաժանումն այսպես։

Ռուստամ

Քանի շահ հայրդ է հրամայել մեզ,
Այգը չըբացված պիտի մեկնենք հեզ։

Սեյավուշ

(Մոտենում է սպիտակ մազերով մի գեղջկուհու, համբուրում է ձեռքը)

Մնաս բարով, տատ, մայր իմ հարգելի,
Ինձ համար մորից մոտ ես ավելի։

Սեֆինը

(Նրա ճակատից համբուրելով)

Այս փուճ աշխարհում անունըդ վաղ-ուշ
Կը լուսափայլի, գառնուկ Սեյավուշ,
Քո դեմդ ամեն տեղ ծունկի կը չոքեն,
Բայց բռնակալին ու ճընշըվածին
Մեկտեղ մի՛ դնի նժարին, զգո՛ւյշ,
Եվ մի՛ մոռանա աղն ու հացն անուշ։
Ինչ յերկիր գնաս, հիշի՛ր մեզ, խղճա՛,
Կոշտուկ ձեռքերը դու մի՛ մոռանա։

(Խորը հառաչելով)

Սարայները քեզ չգոռոզացնեն,
Եղի՛ր կարեկից թշվառի դարդին,
Մի՛ հետևիր դու տներ ավերող

Ցինոտ շահերին, ընչաքաղց, լափող
Մեղքացի՛ր կրծքեր այրող ախերին։

(Ձայնը բարձրացնելով)

Մենք քեզ մեծացրինք, չեղի՛ր դու արդար,
Հայդե՛, իմ բալաս, բարի ճանապարհ։

(Աշխույժ նվագ։ Հեռանում են)

Ռուստամ

Փառքով ճանապարհ,
Բարի ճանապարհ։

Գյուղացիներ

Փառքով ճանապարհ,
Բարի ճանապարհ։

(Հետևում են նրանց)

Վարագույր

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Քեյխյավուսի սարայում փառավոր մի սրահ: Պարտեզ են նայում զանազան գույնի ապակիներով ու մետաքսյա վարագույրներով մեծ պատուհանները: Ամեն կողմ խնդում է ուրախ նվագ: Յերիտասարդ, թխադեմ, գրավիչ, կրքոտ նայվածքով Սյուդաբեն ստրուկների ուսի վրա դրված պատգարակին նստած մտնում է, հետը յերկու նաժիշտ: Բաց պատուհանից դիտում է պարտեզում տեղի ունեցող խնջույքը: Թավ բեխերով մի սպասյակ նայում է դռան առաջ կանգնած:

Առաջին նաժիշտ

(Յերիտասարդ ... պարտեզը ցույց տալով)

Ի՜նչ փայլուն խնջույք, ի՜նչ շքեղ բայրամ,
Շահի սարայը պարում է թամամ։

Յերկրորդ նաժիշտ

(Ավելի յերիտասարդ)

Ափսոս Սյուդաբե թագուհին նազլի,
Այս խինդի հանդեպ տխուր, թախծով լի։

Սյուդաբե

Յեթե աշխարհը խինդից է նվաղ՝
Սիրո ամպերը կը ժպտան։ Ավա՜ղ։

Առաջին ճամփոր

Ահա լցվեցին
Բաժակները սրին։

Երկրորդ ճամփոր

Դարձյալ գինիներ մատռվակվեցին։

Նվագ

Սյուդաբե

Կենացն ըմպեցին իմ Սեյավուշին՝
Սիրուն, քաջ ռազմիկ, ջահել ու նրբին։

Առաջին ճամփոր

Իր ճկունությամբ նման է վագրի։

Երկրորդ ճամփոր

Եվ հերոս է նա՝ Առյուծին կընկճի։

Սյուդաբե

Անզոր Աստըծուց հերոսը զորեղ՝
Միշտ արժանի է հարգանքի շքեղ։

Առաջին ճամփոր

Տես, Սեյավուշը, տես, գալիս է քեզ։

Սյուդաբե

Դե հեռացեք դուք։

(Սպասյակին ցույց տալով)

Նա էլ հեռանա։

(Երեքն էլ հեռանում են։ Մտնում է խառնված մազերով, գլուխը բաց Սեյավուշը։ Լիրիկական նվագ)

Սեյավուշ

Սյուդաբե՛։

Սյուդաբե

Սեյավո՛ւշ։

Սեյավուշ

Ուղարկեց այստեղ ինձ իմ շահ մայրը։
Վոր հրավիրեմ քեզ իր սարայը։

Սյուդաբե

Հետաքրքրակա՞ն է կյանքը սարայի։

Սեյավուշ

Հետաքրքրական ինչքան էլ լինի
Կյանքը սարայի,
Մ՛իշտ օրորում են հոգիս ռազմիկի
Հուշերը գյուղի։

Սյուդաբե

Գեղջուկ կյանքը քեզ քա՞ղցր էր ավելի։

Սեյավուշ

Դեռ մանկությունից գյուղին վարժվեցի,
Ռուստամ Զալ ողլուց կրթություն առի,
Անտառ լեռներում յեղնիկ վորսացի,
Ձը սովորեցի սին խրախներից։

Սյուդաբե

(Բռնելով նրա ձեռից)

Երբ դու խոսում ես՝ իմ հոգին սրտում
Հին ժամանակին է կարոտով հիշում,

Աչքերիս առաջ կենդանանում են
Լեռները Սուրխի, բարձրաբերձ, վսեմ։

Սեյավուշ

(Ուզում է գնալ)

Թաղավոր հայրս քեզ է սպասում։

Սյուդաբե

Նա թող սպասի, դու կաց, չեմ ուզում։
Երբ այնտեղ բոլոր աչքերը հայրատ
Նայում են, հառում, զմայլում վրադ՝
Խանդն այրում է ինձ։ Երթունքներիս մեջ
Սիրտս սկսում է բաբախել անվերջ։
Եկ, համբուրեմ քեզ...

(Համբուրելով նրա գլուխը՝ սեղմում է իր կրծքին)

Ներիր սիրույս հեզ։

Սեյավուշ

Թեև իմ մայրը մեռել է, չկա,
Բայց դու ես երկրորդ իմ մայրը հիմա,
Սիրտըս, սրտումըս տաքցավ քեզ վրա։

Սյուդաբե

Ինձ մի կոչիր մայր, իմ անգին, իմ վեհ,
Այլ անվանիր ինձ միայն Սյուդաբե,
Մի մոռնա՝ որ մենք մեկ տարիք ունենք
Ինչպես ջուխտ յաղնիկ իրար նման ենք։

(Ուզում է կրկին համբուրել)

Սեյավուշ

Թո՛ղ...

Այուգաբե

Սպասի՛ր։

Սեյավուշ

Հեռանում եմ յես։

(Գնում ե)

Այուգաբե

Ի՜նչ գոռոզ ու վես։

(Թագնված յեվ նրանց դիտող սպասյակը նկատում ե վերջին տեսարանը յեվ հեռանում)

Ռյուբաբե

(Մտնում ե անձկագին)

Ի՜նչ փոթորիկ ե հուզվում, բորբոքվում
Քո ջինջ աչքերում։

Այուգաբե

Մի հարցաքննիր, թախիծըս մեծ ե,
Մի հարցաքննիր, ծծմայր Ռյուբաբին։

Ռյուբաբե

Դու Սուրխո կայսեր զավակը փայլուն
Ճիշտն՝ այս վիճակը քեզ չի վայելում։

Այուգաբե

Ինչ վոր ասեմ յես՝ լեզուն չի կարող
Պատմել ֆուրտունան իմ հոգին տանջող,

Ջահելությունըս զվարթ ու խնդուն
Միշտ մի զզվելի հրեշ է հոշոտում.
Իմ սրտում դիզված անշեջ հուրերը
Չեն փայլեցնի հանգած հրդեհը։
Յես ցանկանում եմ բազուկներ պողպատ
Վոր ճըղըքտեն ինձ, կտրատեն հատ հատ։

Ռյուքաբե

Ինչ վիշտ վոր ունես, պատմիր, բաց արա,
Չէ՞ վոր ծծմայր եմ յեղել քեզ համար։

Սյուդաբե

Սեյավուշն իմ մեջ չթողեց հոգի։

Ռյուքաբե

Թե Քեյքյավուսը լսի, կը գժվի։

Սյուդաբե

Թե սարայը վողջ ընկնի, այրվի,
Յես Նրա սիրուց չեմ հրաժարվի։

(Նվագ)

Ռյուքաբե

Ե՛լ բավական է խաղը մանկական,
Հավաքի՛ր դու քեզ, ամա՛ն, կիմանան։

Սյուդաբե

Ճակատագիրն անշուք ավերում է ինձ,
Իմ չսիրածները չոքում են սրտիս,
Ի՞նչ եմ սպասում իմ իսկ սիրածից։

(Ուզում է հեռանալ սրահից)

Քեյքյավուս

(Դեմը յելնելով)

Իմ Սեյավուշի
Հրավերն ինչու
Մերժեցիր դու։

Սյուդաբե

Կարծես հիվանդ եմ, մի քիչ գամ ուշքի...

Քեյքյավուս

(Նրա աչքերը զննելով)

Ի՞նչ է պատահել և ինչու համար
Համբուրում են այն ամպերը մռայլ
Աստղերը շողշող, բոլորաքուն, հրե։
Գիտե՞ս, առանց քեզ խինդը լռում է։
Պարուհիները թող գան, պար դառնան,
Ալիքներ խինդի հորդեն ու չեռան։

Սպասյակը ձեռքով նշան է անում մյուս սրահը։ Ներս են մտնում գույնզգույն շղարշներ հագած ձեռքերին վարդերով պարուհիներ։ Վարդերը նետում են Սյուդաբեյի ոտների տակ յեվ սկսում են պարել։ Նրանցից մի քանիսը նրան պաշտելու նման շարժումներով յերգում են յեվ շարունակում են պարել։ Դարձյալ առանց խոսքերի պար, հետո նվագում նայվածքներով հեռանում են։ Նույն պահին սպասյակը բերում է մի նամակ յեվ հանձնում վեզիրին։

Քեյքյավուս

Ի՞նչ է գրել՛

Վեզիր

Թ[illegible]րքական հոծ բանակը

Անցել է մեր սահմանը։
Նետվել առաջ անընդհատ,
Թալանել գյուղերը։

Քեյքյավուս

(Ցնցվում է, վեր է կենում, նստում)

Քանի Իրանում Ռուստամի նման
Ունենք փեհլիվան
Ըմբռնելի չէ հանդգնությունը,
Յեվ ինչից է այս կատաղությունը։

Ռուստամ

Դուք անհոգ յեղեք, իմ շահ, իմ արքա,
Անտեղի է ձեր վրդովմունքն հիմա։
Ռուստամն Իրանի թող մի կողմ մնա,
Մեկ Սեյավուշը պատասխան կտա։

Թուս

Ապրես, Սեյավուշ, փորձանք չտեսնես,
Թշնամու հանդեպ անխնա լինես։

Առաջին ռազմիկ

Այս յերկրի փառքն է մեր Սեյավուշը,
Յեվ նախնյաց հուշը։

Յերկրորդ ռազմիկ

Քեյանի անհաղթ մեծ դյուցազունը։

Սեյավուշ

Մեր հայրենիքը ոտնակոխ անող

А 1/1914 ԿԳԵ 703
БИБЛИОТЕКА Ин-та истории и литературы

Ով վոր էլ լինի անմիտն այդ անհող,
Հավատա՛, իմ շահ, ժամանակ չանցած
Ծնկի կը չոքի քո ուժի դիմաց,
Յերկաթ դաստակներ մեր հայրենիքում,
Քիչ չեն բազուկներ և պողպատակուռ։
Անվեհեր, հաստատ, քաջ տղամարդիկ
Միթե՞ պակաս են։

Քեյխյավուս

(Զայրացած վեր է կենում)

Հեռու մեզնից սին ահը,
Թող պատրաստվի բանակը,
Թող շողշողան սրերը,
Տեսնենք, ո՞վ է ուժեղը։

Աստղագուշակ

(Ներս է մտնում յեվ առաջանում է դեպի ձախ։ Սպասյակին)

Փալփլում են աչքերըդ լուռ,
Արդյոք կա՞ մի վորևէ լուր։

Սպասյակ

Կա մի սեր անլուր։

Աստղագուշակ

Ի՞նչ, ասա՛, ո՞վ—ում։

Սպասյակ

Մեր արքայորդուն եր պինդ համբուրում,
Աչքովըս տեսա, Սյուդաբեն Նազլում։

Քեյքյավուս

Թրքական հոծ բանակը
Անցել է մեր սահմանը,
Նետվել առաջ անընդհատ,
Թալանել է գյուղերը։

Աստղագուշակ

Իմ շա՛հ, թողե՛ք խուճապը,
Աստղագուշակս, ձեր ճորտը,
Անցյալ գիշեր զննելով
Բոլոր աստղերն յերկնի մով,
Զգացի այս արշավում
Հաղթանակը վառ, փայլուն
Մերն է, մերը հաստատուն։

Սյուզարե

Մենակ Ջալ ողլին
Կը հաղթի թուրքին։

Քեյքյավուս

Սեյավուշն ասա։

Սյուզարե

Վա՜յ, այս անգամ նա
Կռիվ թող չգնա։

Քեյքյավուս

Ինչու։

Սյուզարե

Սպանված է նա.

Չէ՞ դավաճանի,
Մայրը՝ Թուրանցի։

Քեյքյավուս

(Ձեռը կրծքին խփելով)

Իսկ հայրն՝ Իրանցի։
Թե վողջ աշխարհը մեզ դավաճանի,
Սեյավուշն յերբեք չի դավաճանի։

(Աջից դուրս է գնում)

Աստղագուշակ

(Սպասյակին)

Ուրեմն տեսար դու
Իրանի թագուհուն,
Վոր համբուրում եր
Սեյավուշին մեր։
Զգո՛ւյշ, հետևի՛ր,

(Քսակով փող է տալիս)

Սպասի՛ր, լսի՛ր։

(Գնում է)

Սպասյակ

Տե՛ր իմ, լսում եմ։

(Վոսկիները ափում խաղացնելով, ուրախ բռչում է)

Դարդերի դարման դո՛ւ վոսկի, վոսկի,
Քո ճիրաններից ո՞վ կը սողոսկի։

Գրպանըդ լցրու, աշխարհը քոնն է,
Շահին վերագրված ֆերմանը քոնն է։

(Քսակն է համբուրում)

Ահա փրկիչը, ահա Ահրիմանն
Աղբյուրն արցունքի, այգին խնդության,
Դևին դարձնում է հրեշտակից էլ սուրբ,
Իսկ վառ ցերեկը՝ գիշերից էլ մութ։

Առաջին նաժիշտ

Ա՜հ, դժբախտությո՜ւն...

Սպասյակ

Ի՞նչ է պատահում։

Առաջին նաժիշտ

Խելագարությունը շահ Քեյքյավուսի
Հասել է արդեն ծայր աստիճանի,
Սյուդաբեն գնաց և նա ուշավեց,
Անմիջապես մեր ոդան սողոսկեց,
Նրա ճանկումն է նաժիշտը ջահել,
Քաշում է նրան անդունդը անել։

Սպասյակ

(Հեգնական ծիծաղով)

Մի՞թե մեր շահն է այդպես մի թշվառ,

(Թևից բռնելով)

Ողջ աղջիկները նրանն են, հիմա՛ր։

Առաջին նաժիշտ

(Վրդովված յետ է նայում)

Գետինը անցնի շող Թագը նրա,
Ցեխ յերեսին եվ ժայռ չշողա։

(Ներսի դուռը նայելով)

Ահա մեր արքան,
Փայլում են ահա
Աչքերը գազան։
Փրկիր ինձ, ամա՛ն։

Սպասյակ

(Կողքի վարագույրը ցույց տալով)

Մտի՛ր, թագնվի՛ր մթնում ահալից։

(Թագնվում է)

Ո՞վ ձեռք կը քաշի քեզ այս մարալից։

Քեյքյավուս

(Հարբած քայլերով փորձելով յերկրորդ նաժիշտին, մտնում է

Մի գնա ... կա՛ց...
Մի փախչիր ... յե՛կ...

(Սպասյակին)

Չթողնես, զգո՛ւյշ...

Սպասյակ

(Աղջկա առաջքը կտրելով՝ բռնում է)

Յե՛կ, մի շփանա։

Քեյքյավուս

Այս կողմը նայիր...

Յերկրորդ Նաժիշտ

(Շահի առաջ ծնկի գալով)

Ների՛ր ինձ, արքա,
Յես՝ մի յերեխա,
Չեմ հասել, դեռ խակ։

Քեյքյավուս

Հոգիս հրճվում է կոկոնից թաժա,
Ամեն առավոտ նայելու մի սոնա...
Մի ձագ աղավնի, արև՛ը վկա.
Իմ բաժինն է միշտ, դու մի մոռանա։

(Գրկում է Նրան)

Յերկրորդ Նաժիշտ

(Նրա թևերի մեջ ցնցվելով)

Յես չեմ ցանկանում, ինձ ազատեցեք,
Միայն մի դիպչեք մարմնիս դյուրաբեկ։

Քեյքյավուս

Յես չեմ ցանկանում քեզ ցավեցնել,
Ուզում եմ սիրել, համբուրել, շոյել։

Յերկրորդ Նաժիշտ

Յես չեմ ցանկանում արժանի լինել։

Քեյքյավուս

Թե չլսես ինձ՝ կը հոշոտեմ քեզ։

(Դեպի Սերս է հարձակվում)

Սպասյակ

(Սուր ծիծաղով)

Սիրտդ ընծա
Քո բախտն է սա,
Այլ ելք չկա։

Առաջին Նաժիշտ

(Դուրս գալով վարագույրի յետևից՝ առաջանում է դեպի Քեյքյավուսը)

Անամոթ, սուր։

Սպասյակ

Բերանդ փակիր, շահն է քո դիմաց,
Ցավ շահի հանդեպ ինչ կործ անիմաց։

Առաջին Նաժիշտ

Նա բռնակալ է, նա ամեն մի օր,
Գազանի նման կրքոտ ու սուր,
Մի փափուկ սիրտ է հոշոտում վայրի։
Հինգ որ առաջ նա, արքան արնալի,
Ինձ հետ էլ այդպես վարվեց, անամոթ,
Իմ պարկեշտությունը ոտքի տակ առավ,
Ջայնըս խեղդըվեց, մի տեղ չհասավ։

Սպասյակ

Դա մի նշան չէ՞ չկա ելք ուրիշ։

Առաջին նաժիշտ

Ցույց տուր ինձ ճեղքը, սպասյակ լպիրշ։

Սպասյակ

(Անիմաստ ծիծաղով)

Գրծավ քեյֆը մեր շահին՝

(Ձեռք դնելով նրա կրծքին)

Հերթը յեկավ շվաքին։

Առաջին նաժիշտ

Չհասկացա...

Սպասյակ

Շահից ավելցած նազանքի փոշին
Զարդը կը լինի իմ մահճիս ցրտին,
Յերկար չի տևի, կանցնի Ֆուրտունան,
Յեվ այն աղջիկը, չքնաղ փարվանան
Կինը կդառնա մի գոմանտանի։

Առաջին նաժիշտ

(խիստ շփոթված)

Հերիք է, լռիր, շվաք անզգա,
Չեմ ուզում արտա արտանի վրա։

(Ուզում է հեռանալ)

Սպասյակ

Մի գնա...

Առաջին նաժիշտ

Մի՛ դիպչիր, բավ է այս խաղքությունը,

Յերկի՛նք ե թռել արդարությունը։

(Նույն պահին ներս ե մտնում Սեյավուշը, մեջքին սուր, գլխին կիսաթագ, տեսնում ե նրանց յեվ այլայլված դիտում)

Սպասյակ

(Մոտենում ե աղջկան)

Արդարությունը ... թռչուն ել լինի,
Բույն չի կառուցի սարայում շահի։

(Արհամարհոտ ծիծաղով)

Արդարությունը ... ծիծաղ — առասպել,
Վորից խնդում ե հիմարն անընտել։
Արի՛, այս գիշեր ուրախ ժամանակ
Անցկացրու, հիմա՛ր, խմ ոգաչում տաք։

(Թեվից բռնելով)

Քեզ պես բյուրավոր անմեղներ չքնաղ
Ամեն մի գիշեր լկվում են, ավա՜ղ։

Առաջին նաժիշտ

Ուրեմն դու ել նման արքայի
Թաղեցիր խիղճը ու սիրտը լրիվ
Վոչնչության մեջ, շվա՜ք անպատիվ։

Սպասյակ

Մի խոսի՛ր, յե՛կ առաջ։

Առաջին նաժիշտ

(Յետ քաշվելով)

Բավ ե, կատաղա՛ծ։

Սպասյակ

(Գրկելով)

Դու մի խաղալիք,
Իսկ յես՝ մի մանկիկ։

Սեյավուշ

(Խիստ յեվ վրդովված)

Նա մի գառնուկ է, դու՝ կատաղած գազան։

(Ամեն մեկը շփոթված մի կողմ է քաշվում)

Կեղտոտ, վայրենի զգացում ինչքա՜ն...
Վո՜չ, սուտ չի խոսել մայրս պաշտելի,
Այլ է յերեսը ներքին սարայի,
Ինքն էլ հանգել է այս կեղտերի մեջ,
Ջահել հասակը մի պատրանք անվերջ,
Բույրերի ձայնը գրկել է նրան
Ահա և բեմը վոճիրների այն։

Սյուդաբե

(Մտնում է, մռայլ աչքերով նրան է նայում, մոտենում է)

Սեյավո՜ւշ իմ, սրտակից,
Վշտացել եմ քեզանից։

Սեյավուշ

Ո՞ւր է շահը Քեյանի,
Խոսք ունեմ նրան ասելի։

Սյուդաբե

Ինչի՞ մասին։

Սեյավուշ

Ռազմի մասին։

Սյուդաբե

Խելագարվեցի՞ր և ինչու ռազմի
Խոսքը միշտ բերնումդ, ծայրը քո լեզվի։
Ի՞նչ է, դահի՞ճ ես,
Մի՞թե սիրտ չունես։

Սեյավուշ

Յե՞ս...

Սյուդաբե

Այո՛, դո՛ւ։

Սեյավուշ

Ինչո՞ւ։

Սյուդաբե

(Ձեռքը կրծքին դնելով)

Ո՜, կա՛ց, ամա՛ն...
Չեմ կարող տանել քո նրբին լեզուն
Պատերազմ բառն է յերբ արտասանում։

Սեյավուշ

Ո՜վ վեհանձն մայր, ի՜նչ նուրբ է հոգիդ։

Սյուդաբե

Հասակակից ենք, խղճա, ինձ նայիր,
Վո՛չ թե մայր, այլ քո սիրուհիդ կոչիր։

(Հանկարծ փաթաթվում է)

Սեյավուշ

(Տխրված, դարձյալ յետ-յետ է քաշվում)

Խիստ հիվանդ ես դու։

Սյուդաբե

Բժիշկս դու ես։ Տո՛ւր։

Սեյավուշ

Քո մեջ հոսում է արյունը բոսոր
Մի արաբի բորբ,
Ա՜խ յերանի թե այդ բոցը կրքի
Քեզ չհրդեհի։

Սյուդաբե

Հանգցրո՛ւ այդ հուրը, ինձ ուրախացրո՛ւ,
Թե վոչ ... դու ինքդ կայրվես այդ հրում։
Անեացման պահին վես,
Այս խոշ որը կը հիշես։

Սեյավուշ

Քեյքյավուս որդին մահից չի վախում,
Դավաճանության արատն է ախուր,
Վոր ինձ ավելի սարսափ է ազդում։

Սյուդաբե

(Ծնկաչոք)

Մի համբույր տուր ինձ։

Սեյավուշ

(Նրա թևից բռնելով՝ բարձրացնում է)

Բավ է, յետ քաշվիր ստորությունից։

Սյուդաբե

Վողջ գոյությունն իմ քոնն է, Սեյավուշ:

Սեյավուշ

Խայտառակություն անլուր ու խուժդուժ:

Սյուդաբե

Գեղեցկության դեմ քո աչքերը կույր,
Նայի՛ր, լավ նայիր, իմ այս կրծքին հույր:

(Կուրծքն է բաց անում)

Սեյավուշ

Այո, ամեն մի տեղըդ չքնաղ է,
Սակայն ափսոս վոր աչքիս տգեղ է:

Սյուդաբե

Անպատվի՛ր, թքի՛ր, քեզ չեմ թողնի յես:

(Փաթաթվում է)

Սեյավուշ

(Հրելով)

Հեռացի՛ր, կրքի առագաստ ու քող
Դու վոչնչություն, դու փառքի մի գող,
Վայրի Սուրիայի դուստրը անաքող:

(Սպասյակը տեսնում է այս պատկերը յեվ յետ քաշվում)

Սյուդաբե

Պատռում է նուրբ մետաքսյա շապիկը, բացվում է կուրծքն ամբողջությամբ)

Աչքերդ կույր են գեղեցկության դեմ...

(Ճչում է խելագարորեն)

Դավաճան, այո, դավաճան ու դև։
Հասեք, ա՜հ, հասեք, խորտակեց ինձ այս
Դավաճանն անսանձ։

Քեյքյավուս

(Ձայնը լսելով ներս է մտնում)

Ո՞վ է դավաճանը։

Սյուդաբե

Քո հարազատ ջանը։

Քեյքյավուս

Ի՜նչ անպատվություն…

Սյուդաբե

Հանկարծ ներս մտավ ու մի խոսք նետեց,
Իբրև փնտրում եր իր հայր արքային,
Դավաճանության ինձ ձեռք յերկարեց,
Շապիկըս ճղված … ների՛ր անմեղիս։

Քեյքյավուս

Այո, պարզ է շատ։

Սյուդաբե

Կեղտոտ արատից փրկիր ինձ, իմ շա՜հ։

(Հեկեկալով վարագույրի յետեվ է քաշվում)

Քեյքյավուս

(Ձայնից ներս մտնող սպասյակին)

Կանչեցե՛ք այստեղ աստղագուշակին,
Իսկ դու, Սեյավուշ, սա՛ս, թանկագին,

Ի՞նչ զգացումից շեղվեցիր այսպես
Մեր ավանդական ճանապարհից վես։

Սեյավուշ

Վո՛չ մոլորված եմ, վո՛չ էլ մութ աղվես։

Քեյքյավուս

Չըկա՛ ճշմարիտ վորևէ մի գիծ,
Ամեն կետ սուտ է նրա այդ խոսքից։

Սեյավուշ

Ամեն կետ սուտ է, իմ հայր, իմ արքա,
Թե կա մի արատ, յես կը մաքրեմ այն
Արյամբ սեփական։

Աստղագուշակ

Ի՞նչ է պատահել։

Սպասյակ

Շա՛հ, զրպարտեց Սյուդաբեն։

Աստղագուշակ

Հրամայի՛ր, իմ շահ։

Քեյքյավուս

Կա մի դեպք խառը,
Մի գաղտնիք դառը...
Քանդի՛ր մեզ համար
Հանգույցը այդ մառ։

Աստղագուշակ

(Գլուխը շարժելով)

Խառնում է ձեզ մի կին հաղեհմա։

Քեյքյավուս

Իսկ Սեյավուշը, հանցանք չունի՞ նա։

Աստղագուշակ

Նա բացի ռազմից այլ հոգ չունի, շա՜հ։

Քեյքյավուս

Ճշմարտությունից սուտը թող ջոկվի։

Աստղագուշակ

Հրամայեցե՛ք արքա մեծափառ,
Որ հուրը վառվի կարմիր, բոցավառ,
Թող անցնեն վրայից և մենք կը տեսնենք—
Ով որ այրվի՝ մեղավոր է, նենգ,
Իսկ ով զերծ մնա հրից այդ դաժան
Անմեղ է, ինչպես մաքուր գառնուկն այն։

Քեյքյավուս

(Բարկությամբ)

Այրվողն մեղավոր, չայրվողն՝ անմեղ։

(Ցասկոտ)

Կրակ վառեցե՛ք, հո՛ւր, հրդե՜հ ահեղ։

Վարագույր

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Ջրաղացպանն պատամունք են կատարում կրակի շուրջը յերգելով:

Քրմեր

Մեծ արարիչն է հրամայել,
Սա մի փորձ է լոկ—հրում արծարծուն
Թե մարդն անմեղ է կայրի անարգել,
Յեվ չի այրվում այս բոցավառ հրում։

(Աղջիկները պարում են)

Քեյքյավուս

Թագուհին մեր է...

Առաջին նաժիշտ

Շա՜հ, նվաղել է...

Քեյքյավուս

Թե նվաղել է, թո՛ղ ուշքի դառնա,
Իսկ թե մեռել է, թո՛ղ կենդանանա։

(Նաժիշտը գնում է դուրս)

Աստղագուշակ

Ահա հուրը բոցեղեն։

Քեյքյավուս

Թող գա իսկույն Սյուդաբեն։

Քրմեր

Այս բոցերից սրբազան
Անցնողները կազատվեն,
Դիմողները ծուռ ճամբին
Կայրվեն, մոխիր կը դառնան։

Աղջիկները կրկնում են։ Աստղագուշակը վերցնում է Սեյավուշի թագն ու սուրը յեվ հագցնում է սպիտակ յեվ յերկար մի շապիկ։ Սյուդաբեն ներս է մտնում գալկահար, մազերը ցրիվ՝ նաժիշտների հետ միասին)։

Քեյքյավուս

Մոտեցի՛ր։

Սյուդաբե

Հրամայի՛ր։

Քեյքյավուս

Մտի՛ր հուրը կեզ։

Սեյավուշ

Հա՛յր, պատրաստ եմ յես։

Սյուդաբե

Ափսոս է ու մեղք քաջ Սեյավուշին։

Քեյքյավուս

Առաջ դո՛ւ մտիր, կլի՛ն լպիրշ ու սին։

Սյուդաբե

Դա դյուրեկան է ինձ համար հիմա,
Սրտումս հրդեհ է, գլխումս՝ փուրթունա։

(Դառն ծիծաղով)

Մինչ կրակը կաղդի կրակին,
Սիրահարվեցի յես Սեյավուշին։

Քեյքյավուս

(Ծափ զարնելով)

Դահի՛ճ...

(Աչելավառ աչքերով նայում է Սյուդաբեյին)

Ընկեցի՛ք աղի՛ճ։

(Յերկու կացնահարների հետ մտնում է դահիճը)

Վերցրե՛ք այս քածը, կախեցե՛ք խեղդու յին,
Դիակը լինի որինակ ամենուն։

Սյուդաբե

(Դառն յեվ հեչեղ րրիչով)

Ի՞նչ սարսափելի վորոշում է դա...
Թե լավ մտածես—անսերն անդգա
Կենդանի չիրիմ, մի դամբան է մութ,
Սիրով մեռնողն է բախտավոր, անգո՛ւթ։

(Մի քանի քայլ հեռանալուց հետո՝ յետ է դառնում)

Սեյավո՛ւշ, քո մեկ, մեկ հատիկ պազը
Ավելի է քան Քեյանի թագը։

Սեյավուշ

Ա՜հ, դու...

Սյուդաբե

Մնաս բարով դու,
Մնաս բարով դու,

Անզուսպ դյուցազուն։

(Գնում են)

Քեյքյավուս

Մեռաքսահյուս ոճ,
Վագրը վոսկեզոծ։

Սեյավուշ

Շնորհք եմ խնդրում։

Քեյքյավուս

Ասա։

Սեյավուշ

Ինչու ես կախում։

Քեյքյավուս

Ի՞նչ անեմ ապա։

Սեյավուշ

Բանտը թող նետեն, գուցե և արարիչն,
Մեծ է, վողորմած, նրան կը գթա,
Իր արածներից գուցե և զղջա։

Վեզիր

Ձեր վորդու ասածն է խիստ խելացի,
Առաջարկ, վորը չես էլ հավնեցի։

Քեյքյավուս

Վո՛չ, չի կարելի։

Վեզիր

Ինչու չի լինի։

Քեյքյավուս

Ինչու՞ հարցնում եք—այդ մոլորվածը
Քեյանի թագին բիծ է, այդ քածը։

Սեյավուշ

Մի կին է վարան,
Գթացեք նրան։

Վեզիր

Ցեթե գլխատեք, թագուհի է նա,
Ամբողջ Իրանը պիտի վշտանա։

Քեյքյավուս

Գնա և ասա—այդ սարի փեշին
Չը պետք է լսի մի ձայն մարդկային։

Ռուստամ

(Մտնելով)

Կեցցե մեր շահը, բանակը պատրաստ
Սպասում է ձեր հրամանին զգաստ։

Քեյքյավուս

(Ասպազդուհակները գնում են։ Կորդան)

Սեյավուշ, վրադ են կասկած չըկա,
Ցես հիացա քո ջինջ խղճի վրա,
Գուցե բիծ ունեն արևն ու լուսին
Ցես չեմ կասկածում իմ Սեյավուշին։
Կաթըդ մաքուր է ու ճակատըդ՝ բաց,
Չի կարող հաղթել քեզ ամեն մի քած։

Յավրուս, բանակի աչքը ջուր դառավ
Աստվածն հաղթության քիչ չե անիրավ։

(Քեյքյավուսը ձեռով նշան է անում։ Ռուստամը, Սեյավուշը, Թուսը, Բեհրամը յեվ ռազմիկները գնում են)

Վարագույր

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Մոտակայքում մի գյուղ։ Հեռվից յերեվում ե Բելլի բերդը։ Բեմում Իրանի գյուղացիները քար յեվ ցեխ կրելով նոր բերդ են կառուցում։ Աշխատողների մեջ կան նայեվ աղջիկներ յեվ կանայք։ Աշխատանքի վայրի մոտ կան յերկու վրան։ Վարագույրը բացվում ե նվագով։ Յերկու վոստիկանական պաշտոնյաներ մտրակներով հարվածում են քայլող բանվորներին, ստիպելով նրանց արագ շարժվելու։ Յերկու վորմնաշար պատի վրա աշխատում են յերգելով։

Առաջին վորմնաշար

Արի՛, բալա՛ս, շո՛ւտ արի,
Ճամբի՛ն մնաց աչքս, արի՛։
Ցեխ բե՛ր, շուտ բե՛ր ու քար բե՛ր,
Կանգ մի՛ առնի, ընկե՛ր, բե՛ր։

Յերկրորդ վորմնաշար

Հայդե՛, աղյուս ինձ նետի՛ր,
Կի՛ր բե՛ր, քիչ էլ ջուր խառնի՛ր,
Մի՛ ուշանա, շո՛ւտ արի,
Վնաս մի՛ տա, դե՛, արի։

Առաջին հսկիչ

(Հրելով մի կաղ ստրուկի)

Դե՛, շո՛ւտ քայլի՛ր, մի՛ կաղա,
Շատ չը մնաց իրիկվա։

Յերկրորդ հսկիչ

(Հարվածելով ձեռ գյուղացուն)

Հայդե՛, շտապի՛ր, ծերուկ դու հիմա՛ր,
Գիտե՞ս, մորակ կա ծույլերի համար։

Ծերուկ

Մի զարկի, գթա՛, ուժերս հատել են,
Ե՛լ հոգի չկա, ուժասպառ արդեն։

Յերկրորդ հսկիչ

Ե՛լ խոսք չեմ ուզում, լռի՛ր, անպիտա՛ն,
Շահ Բեյքյալուսի այս է հրաման,
Վոր այս նոր բերդը, ինչ էլ վոր լինի,
Պետք է ավարտվի առ մեկըն ամսի։

Առաջին հսկիչ

Ով վոր խուսափի՝
Կենթարկվի մահի։

Յերկրորդ հսկիչ

Այո՛, այս բերդն անառիկ
Պիտի հասնի մինչ յերկինք,

(Հեռվում ցույց է տալիս Բելլս ամրոցը)

Բելլս ամրոցին հանդիման՝
Տիրապետող, աննման։

Առաջին վորմնադիր

Արի՛, բալա՛ս, շո՛ւտ արի
Ճամբին մնաց աչքս, արի՛.

Ցեխ բեր, շուտ բեր ու քար բեր,
Կանգ մի առնի, ընկեր, բեր։

Երկրորդ վորմնադիր

Հայդե, աղյուս ինձ նետիր,
Կիր բեր, քիչ էլ ջուր խառնիր,
Մի ուշանա, շուտ արի,
Վնաս մի տա, դե, արի։

Մի բանվոր աղջիկ

(Ձեռին դատարկ ցեխի մի ամանը, ներս է մտնում խուճապով)

Ցեխն, ահ, յեկան։

Առաջին հսկիչ

Ո՞վ, ասա, ամմն։

Բանվոր աղջիկ

Զինվոր բավական։

Առաջին հսկիչ

Մեզ համար պարզ է, զինվորներ չահի։

Երկրորդ հսկիչ

(Նայելով)

Այդտեղ մի կանգնիր, այս կողմը արի։

(Գնում են։ Աշխատող գյուղացիները մի կողմ են հավաքվում)

Ալքա

Սարայի դայլերն կատաղել են դարձյալ,
Գիտի տրորեն յուրդերը ծաղկյալ։

Թեռուկ

Մի վռգևորվիր, Ալթա՛յ, կը լսեն,
Իբրև ապստամբ քեզ կը կոտորեն։

Ալթայ

Ամբողջ Իրանը տնքում է սովից,
Այս անխիղճները սնվում արյունից։

Թեռուկ

Հյուծող մտրակներն ժողովրդին մեր,
Նետեր ու սրեր չվերջացան դեռ։

Բանվոր աղջիկ

Ասա՛, շահն էլ նրանց հետ է։

Թեռուկ

Ո՞վ գիտե...

Բանվոր աղջիկ

(Մանկական միամտությամբ)

Հայրի՛կ, շա՞հն էլ է մի մարդ մեզ նման։

Թեռուկ

Մարդ է համարվում նա էլ մի տեսակ։

Ալթայ

Միայն թե չերկու կոտոշ ունի նա։

Բանվոր աղջիկ

(Թեռուկին)

Ցերեկ չեմ լսել կոտոշավոր շահ,
Այդ խոսքը ճի՞շտ է, հայրի՛կ, ինձ ասա։

Ծերուկ

Ճիշտ է, հավատա։

Առաջին վորմնադիր

Թե կոտոշավոր չեր Բեյքյավուսը՝
Ձեր վերցընի կին մի ուղուրսուզը։

Ծերուկ

Չը կարծեք, վոր նա մարդ է աննման։

Առաջին վորմնադիր

Ականջների տակ բուսել է զաֆրան[1]։

Բանվոր աղջիկ

Յեղած բանն է դա։

Ծերուկ

Թե ճիշտը կուզես պատկերացընել,
Այս է սարայի ցերեսը ներքին,
Այդ վորդերն են միշտ բողութեան ընտել,
Մենք ենք լոկ սովոր ամոթին, պատվին։

Առաջին հսկիչ

(Ընկերոջ հետ միասին յետ դառնալով)

Հ՞ը, ոգտըվում եք առիթից ելի,
Դե՛, հայդե՛, գործի՛,

(Կաղ գյուղացուն մտրակելով)

Դու խող անճոռնի։

---

1 *Նշանակում է ծերացած կուվատ։*

Առաջին վորմնադիր

Ցեխ բեր, շուտ բեր ու քար բեր,
Կանգ մի առնի, ընկեր, բեր։

Յերկրորդ վորմնադիր

Բալա՛ս, աղյուս ինձ նետի՛ր,
Կիր բե՛ր, քիչ ել ջուր խառնի՛ր։

Առաջին հսկիչ

(Ուժգին մտրակելով մտածկոտ կանգնած ծեր գյուղացուն)

Կանգ մի՛ առնի, շո՛ւտ,
Ցնկած դու ծերուկ։

Ծերուկ

Յեղո՜ւկ...

Յերիտասարդ

(Նրա թեվից բռնելով բարձրացնում ե։ Հսկիչին)

Անխիղճ։

(Յերիտասարդին ապտակելով)

Սահմանդ չանցնես, կեղտոտ դո՛ւ յեղլինճ։

Յերիտասարդ

Մի անգամ ել գո՛ռկ։

Առաջին հսկիչ

Ա՛ռ, խոսք ե դատարկ։

Յերիտասարդ

(Նրան բռնելով ծնկի տակ ե առնում)

Շփացար, բավ է, հասավ իմ հոգուն,
Քեզ նման մարդուն այսպես են պատժում:

Երկրորդ հսկիչ

(Աշխատող գյուղացիների միջով առաջ վազելով)

Թո՛ղ:

Գյուղացիներ

(Նրա վրա հարձակվելով)

Զվոդեվորվես:

(Նրան բռնում են)

Առաջին հսկիչ

(Խեղդված ձայնով)

Թո՛ղ:

Երիտասարդ

(Առաջին հսկիչին վոտով հրելով)

Բերանըդ փակի՛ր, ստո՛ր արարած,
Մենք չենք թողնի, վոր մեզ հետ խաղ խաղաս,
Առաջին դասն է, այդ չմոռանաս,
Չի մնա կատաղածն պատիժից անմաս:

(Տիրոք մի լռություն ... Այս պահին զինվորական նվագը հնչում է ամեն կողմից: Թուսի հետ միասին պաշարում են իրանական զորքերը չորս կողմից:)

Մի գյուղացի

(Անձկությամբ ներս է մտնում: Աշխատողներին)

Ո՜վ թշվառներ, դուք անվերջ

Այստեղ քրտինք եք թափում,
Ձեր խրճիթները գյուղում
Ընկղմվել են օդի մեջ։

Թուս

Ի՞նչ է պատահել։

Գյուղացի

Արշավողները դաժան
Թալանեցին ամեն բան։

Բանվոր աղջիկ

(Թուսի զինվորներին)

Ո՜, մեզ օգնեցեք,
Մեր հույսը դուք եք։

Թուս

Շտապ պետք է հարձակվել,
Յեվ բոլորին վռնդել։

Զինվորներ

Առաջ, առաջ, մի կենաք,
Դարձնենք ու տանք վոտի տակ։

Զինվորների մի մասը, հսկիչները յեվ գյուղացիները գնում են։ Նվագ)

Թուս

(Ուրիշ կողմ նայելով)

Այս ճանապարհից մարդիկ են անցնում,
Տեսնե՛ք ի՞նչ երկրից և ո՞ւր են գնում։

Առաջին ռազմիկ

Հե՜յ, ճանապարհորդ, հե՜յ, կաց, մի՜ անցնի։

Թուս

Նմանվում է ոտարի։

(Ազնվականի տեսք ունեցող մի չինացի է մոտենում նրանց)

Առաջին ռազմիկ

Առաջ արի։

Թուս

Ո՞վ եք դուք։

Պատվիրակ

Չինաստանից մի դեսպան
Բերել եմ մեր կայսրից չին
Քեյքյավուսին արմաղան։

Թուս

Իսկ ընկերներդ ի՞նչ եղացի։

Պատվիրակ

Պարզ է—չինացի։

Առաջին ռազմիկ

Լրտես են դույե։

Թուս

Դու լռի՛ր, բավ է։

Մի զինվոր

(Մտնում է։ Բարեվում է)

Թո՛ւս դյուցազուն,
Շա՛տ հեռուն,
Ճամբի կլխուն
Բարձրացավ փոշի։

Թուս

Նշան Ռուստամի և Սեյավուշի։

(Երկու—յերեք զինվորի հետ հեռանում է)

Առաջին ռազմիկ

(Պասվիրակին, յեկած կողմը ցույց տալով)

Այնտեղ չես տեսա մի աղջիկ նրբին։

Մի զինվոր

Մի ասի աղջիկ, այլ նազանք ինքնին։

Պասվիրակ

Չին կայսրը նրան ղրկել է շահին։

Առաջին ռազմիկ

Բե՛ր ինձ, դուր յեկավ նա իմ ճաշակին։

Երկրորդ զինվոր

Թո՛ղ, Սեյավուշին թե ականջն ընկնի,
Մեր մեռելներին շիրմից կը հանի։

Առաջին զինվոր

(Հեգնական ծիծաղով)

Սիրուններին նայելը
Անուշ է հոգու,

Քո անհանգիստ լինելը
Ավելորդ է, զուր։

Մի զինվոր

(Ջին պարուհուն բերում են։ Լղար, տգեղ յեվ յերեսները թառամած մի Քոսակ լրտեսում է նրանց)

Մի ոտար յերկրից քնքուշիկ ընծա։

Առաջին ռազմիկ

Ո՞վ, ի՞նչ ես դու։

Քոսակ

(Աղջիկը ցույց տալով)

Շվաքը նրա։

Առաջին ռազմիկ

(Պատվիրակին յեվ Քոսակին)

Դուք գնացե՛ք,
Վրանի տակ
Սպասեցեք։

(Պատվիրակը գնում է)

Պարուհի

(հուզված)

Ա՜հ...

Քոսակ

Յես չեմ գնում։

Առաջին ռազմիկ

Դու չե՞ս գտնում, անառա՛կ։

(Վոտները բարկությամբ գետնին է խփում)

Քոսակ

Ինչպե՞ս բաժանվեմ դստրիցս յերկնառաք։

Առաջին ռազմիկ

Հրեշտակ է նա,
Իսկ դու՝ սատանա։

Քոսակ

Լույս ցերեկները ամենից փայլուն
Մութ գիշերներից ծնունդ են առնում։

Առաջին ռազմիկ

Լռի՛ր, սուս արա։

Քոսակ

Լալան եմ նրա,
Յերախտիքս վկա։

(Ներս են մտնում գյուղին ոգնության գնացող հսկիչները յեվ զինվորները՝ բաժակներով, գինու կժերով յեվ թալանված ապրանքներով):

Առաջին ռազմիկ

Ի՞նչ շուտ։

Յերկրորդ ռազմիկ

Անհայտացել են, վո՛չ մի մարդ չկա։

Առաջին ռազմիկ

(Կժերը ցույց տալով)

Ի՞նչ են սրանք ապա։

Երկրորդ ռազմիկ

Խմելու բաներ, ընտիր, գերակա։

(Սուլում է)

Ընկեր յեղանք մենք մարդկանց գյուղացի,
Յերբեք չեմ ըմպել այսպես լավ գինի։

Առաջին ռազմիկ

(Պարունուն)

Գինի լցրու մեզ։

Քոսակ

Թույլ տվեք տամ յես,
Թող նա էլ պարի։

Երկրորդ ռազմիկ

Նրա տալիքը քաղցր է ավելի։

Քոսակ

Դուք ինչ վոր ասեք, սրտիս զուր կգա։

(Աղջիկը գինի է բաժանում: Նվագախումբը դանդաղ յեղանակ է նվագում: Քոսակը զանազան շարժումներով յեվ ծաղրածություններով պարում է):

Առաջին ռազմիկ

(Յերկրորդ ռազմիկին ցույց տալով պարուհին)

Յեթե չես տեսել յեղնիկ չինական,

Տես,

Կույրը լույս կառնի թե նայի նրան։

Երկրորդ ռազմիկ

Թող աղջիկը, վոր պարի,
Դու էլ լցրու մեկ գինի։

Քոսակ

Գլխիս վրա, շատ լավ,
Ձեզ հոգիս մատաղ։

(Նվագի յեղանակը փոխվում է։ Աղջիկը պարում է։ Քոսակը թղթի մեջ փաթաթված թույնը հանում է գրպանից, ածում է կժի մեջ։ Հետո ածում է բաժակների մեջ։ Խմում են։ Իննն էլ ըննջում են)։

Գինու մեջ թույն խառնեցի,
Ծոցս վերածվեց պատրանքի։
Կըմպեն, բոլորը կըմպեն,
Ցավերից ձեռք կը քաշեն։
Դարձրու կյանքը հաճելի,
Շատ թանձր է շերտը հողի,
Քեզ իր կամքին կը բերի,
Բաժակիդ թույն կը խառնի,
Առիթը քոնն է քանի
Լցրու խղճը քո սրտի։
Այս կյանքի ճոխ սեղանից
Մի տաք համբույր ստացիր,
Ու քեֆ արա, զվարճացիր։

Բոլորը

Այս կյանքի ճոխ սեղանից

Մի տաք համբույր ստացիր,
Ու քեֆ արա, զվարճացիր։

Պահակ

(Ձորս կողմը նայելով յեվ սփոփված)

Այնտեղ ինչ վոր մի բան կա։

Առաջին ռազմիկ

Ասպատակներ աներկբա։

Յերկրորդ ռազմիկ

Թույլ տվեք, վոր գան
Մեր ուժն իմանան։

Առաջին ռազմիկ

Թագուն մի տեղ պահվըտենք։

Յերկրորդ ռազմիկ

Իսկ գինիներն ի՞նչ անենք։

Առաջին ռազմիկ

Խմեն, գինովնան,
Գինով վիճակում թևերը կապենք։

(Քոսակին)

Վերցրու աղջկան,
Կորի՛ր չմոռանաս,
Յեթե քո բերնից մի խոսք եվ դուրս տաս
Տանը քո մորը սև արցունք կտաս։

Քոսակ

Բերանըս փակ ե։

(Պառունին ու Քոսակը միասին գնում են)

Առաջին ռազմիկ

(Իր ընկերներին)

Հարձակումը Թուրանցու
Ո՛ւմ, կը լինի մահացու։

Երկրորդ ռազմիկ

Պետք չի շփոթվել, ինչ թշնամու վրա
Որ մենք հարձակվենք՝ ճագար կը դառնան։

Առաջին ռազմիկ

Մի զարմանա, թշնամուն թերի
Գնահատողներ շուտով կը հեծեն,
Հպարտ գլուխներ շուտով կը ծռվեն,
Հաղթողի առաջ՝ կը չոքեն ծնկի։

Երկրորդ ռազմիկ

(Հեգնական ծիծաղով)

Ըստ յերևույթին մայրդ՝ դեռ մանուկ
Քեզ վախեցրել է ստարից սարուկ։

(Հեռանում են։ Նվագ։ Մտնում են հինգ-վեց հոգի բուրանական առաջապահներից։ Սուզում են կժերը յեվ բաժակներում մնացած գինին խմում են)

Առաջին Ցերիտասարդ

Կժերը լիքն են, բայց վո՛չ վոք չկա։

Երկրորդ Ցերիտասարդ

Վախից փախել են, վախկոտ սատանա։

Երրորդ Ցերիտասարդ

Շատ մի պարծենաք։

Առաջին Երիտասարդ

Քիչ խմեք, ուտեք, շատ մի հագենաք։

Երկրորդ Երիտասարդ

Անսպառ հաճույք տալիս է մարդուն։

(Դարձյալ լցնում են բաժակները յեվ խմում յեվ յերգում են աշխույժ յեվ ուրախ յերգեր)

Առաջին Երիտասարդ

Սրեր թող փայլին,
Յեվ վորոտագին
Գոռան ու թնդան
Յերկիր ու յերկին։

Խումբը

Թո՛ղ թնդան, գոռան
Հա՛, գոռան, թնդան։

Առաջին Երիտասարդ

Թշնամի ու բարեկամ
Թող մեր ուժը հասկանան։

Խումբը

Թո՛ղ հասկանան, հասկանան,
Հա՛, հասկանան, հասկանան։

Առաջին Երիտասարդ

Նետ չենք արձակի մենք նպատակին։

Խումբը

Մենք նպատակին, հա՛, նպատակին։

Առաջին Երիտասարդ

Հերոսներն ո՞ւր են, թող գան հրապարակ։

Բոլորը

Գա՛ն հրապարակ, հո՛, հրապարակ։

Առաջին Երիտասարդ

(Սուրը հանելով)

Առա՛ջ հարձակվենք, հարձակվենք առա՛ջ։

Երկրորդ Երիտասարդ

Թո՛ղ ինձ, հարբեցի, ել վո՛չ ձախ, վո՛չ աջ։

Առաջին ռազմիկ

(Ընկերների հետ, մերկ սրերով, դուրս են գալիս իրենց թաքստոցից)

Դուք ո՞վ եք, հե՛յ ղոչաղներ։

Առաջին Երիտասարդ

Վախ չիմացող կտրիճներ։

Առաջին ռազմիկ

Թե այդպես է, յեկ տեսնենք։

Առաջին Երիտասարդ

Ո՛հ, արի՛, կռվենք։

(Երկու կողմերն էլ կռվում են հարբածի շարժումներով։ Մի քանիսը վիրավորվում են, մյուսները՝ յերերում։ Նույն պահին մի կողմից Կերշիվեզը, մյուս կողմից՝ Բեհրամը յեվ Թուսը իրենց զինվորներով խառնվում են նրանց։ Կռիվը սաստկանում է։ Հետո մտնում են Ռուստամը ու Սեյավուշը)։

Ռուստամ

(Գոռում է հպարտ յեվ հրամայական)

Կեցե՛ք,
Անմտությունն էլ բավ է։

Սեյավուշ

Հոսող արյունն էլ բավ է։

Երկրորդ Երիտասարդ

Ես սթափվեցի, ինձ գինի տվեք։

Առաջին Երիտասարդ

Աղեղ բերեք, նետ բերեք։

(Աղեղին նետ անցկացնելով)

Սեյավուշ

(Ընկած վիրավորներին ցույց տալով)

Եվ ինչու համար այսքան ժողովուրդ.
Ջուր տեղը լինի տրորված, ջարդ ու բուրդ,
Ընտրենք կողմերից բազուկներ պողպատ,
Թող մենամարտեն քաջերը հատ—հատ։
Ով հաղթանակի, հռչակվի վարպետ։

Ռուստամ

Եփրասյաբն ո՞ւր է, թող գա հրապարակ,
Գրկի բազուկը, տանա հռչակ։

Կերճիվեզ

Եթե նա չկա,
Ահա յես ներկա։

Ռուստամ

Չի կռվի Ռուստամն ամեն քաջի հետ։

Կերճիվեզ

Մի գոռոզանա,
Ծիծաղողն առաջին
Լացողն է վերջին։

Սեյավուշ

(Բեհրամին)

Անակնկալ է անպատվությունը,
Ո՞վ կարող է տանել այս սուր սուտը։

Ռուստամ

Նա քաջ է, անվախ, դու մի՛ մոռանա։

Սեյավուշ

Յես տղամարդ չեմ թե խնայեմ նրան։

Գերսիվեզ

(Հեգնական ծիծաղով)

Խոխաներ ինձ դեմ դուրս գալ են ուզում։

Սեյավուշ

Հանդգնությո՜ւն ... ինձ խոխա ես կոչում։
Այդ խոսքը չնչին՝ կորոշի ծվ—ում։

Գերսիվեզ

Մտածի՛ր մի պահ, մեղք չէ՞ քո մորը։

Սեյավուշ

Ավելի լավ է կռվել, քան որ
Անցկացնել դատարկ ինքնագովությամբ։

(Փայլում են սրերը։ Մի քիչ ընդհարվում են)

Ռուստամ

Քանի Իրանը այսպես ասլանին
Վստահանում է իր պատիվը հին,

Վո՛չ վոք չի կարող ծիծաղել վրան,
Լինի թշնամի նա, թե բարեկամ։

Կերշիվեզ

(Վեր է կենում, դարձյալ հարձակվում)

Չեն վախեցնի մեզ վերքերն այսպես։

Սեյավուշ

Միշտ պատրաստ եմ ես։

Փիրան

(Շտապ մտնում է յեվ գոռում)

Կա՛ց, սպասեցեք,
Ի՞նչ պատահեց ձեզ։

Ռուստամ

(Թուսին մեկուսի)

Այս ծերը ո՞վ է,
Յեվ ի՞նչ հերոս է։

Թուս

Նա Եփրասյաբի Փիրանն է—վեզիր։

Փիրան

Ի՞նչ բանի համար սարսափն այս զազիր,
Ի՞նչ բանի համար արյունն այս նահիր։

Ռուստամ

Այս մասին գիտե սարդարը միայն։

Գերշիվեզ

Բոցավառվել է ինձանից թաքուն
Կռիվը վրեժի այս վոչ իմաստուն։

Ռուստամ

(Թուրանական զինվորների ցույց տալով)

Ի՞նչ մըրրիկ է կատաղեցրել սրանց։

Գերշիվեզ

Մարդ ուղարկեցի, վոր առնի ճիշտ լուր,
Ընդհարման մասին իմանա ու գա,
Տեսա փայլում են մերկ սրերը սուր։

Փիրան

Պարզ մի պատճառ կա։

Ռուստամ

(Գրպանից մի թուղթ հանելով նրան է յերկարում)

Ահա նամակը, կարդա։

Փիրան

(Կարդում է)

Սա մի դավ է անիրավ։

Ռուստամ

Ապա թալաններ, ասպատակություն,
Ի՞նչ արարքներ են սրանք արնադավ։

Փիրան

Ասպատակություն։ Սովորական խաղ...
Ձերոնք թողնում են յեզ, կով ու վոչխար,

Մենք հարձակվում ենք պարենի համար,
Ի՞նչ հանցանք ունի չերկիրը խաղաղ։

(Ումեղ նվագ։ Նույն պահին ներս են մտնում կիսամերկ, վիրավոր մի խումբ գեղջուկ տղամարդիկ։ Գեղջուկները շարժում են ձեռքի փայտերը, յերնակները, մանգաղները յեվ կացինները ապստամբական շեշտով)

Դերուկ

Ահա նրանք անաստված,
Այս կատաղածները փրփրած,
Տրորեցին, թալլեցին,
Գիղծ ձեռքերով դավեցին։

Ռուստամ

Դավաճանները դուք մեզ ցույց տվեք,
Վոր դատապարտվեն նրանք մեկ առ մեկ։

Ալբայ

(Հուզված ցույց ե տալիս թե ռեռուները յեվ թե Իրանի զինվորները)

Այս կողմ Թուրանի հոծ ջոչաղները,
Այն կողմ Իրանի ղոչ ասկյարները,
Մեր արյունը խմեցին,
Ու խմելով հագեցան,
Շապկեցին հարս ու աղջիկ
Յեվ թողեցին անչապիկ։

Դերուկ

Դալուկ դեմքեր, աչքերում հուր չըմնաց,
Խորըն ընկած կրծքերում թոք չըմնաց։

Ռուստամ

(Իր շուրջը յեղողներին)

Ամոթ ձեզ, ամոթ, այո՛, բյուր ամոթ,
Անսպասելի ցածություն անոգ։
Ավելի լավ է ձեզնից թավունը[1])
Թույլատրելի չե վայրենությունը։

Փիրան

Անջնջելի այս մութ լաքան
Անվայել է զինվորության։

Ալթայ

Անեծք այս կյանքին, բավ է, զզվեցինք,
Մեր վառած հրում ինքներս այրվեցինք։

Տեր գյուղացի

(Գյուղացիները ցույց տալով)

Նայեցեք նրանց, նայեցեք սրանց․
Անեծք ձեզ և ձեր որենքին անսանձ։

Ալթայ

Թե թավունը թե չուման
Լավ է ձեզնից ավելի,
Ձեր տանջանքից ահռելի
Սարսափում է մահն անգամ։

Սեյավուշ

(Սարսուռ է զգում, զայրացած յեվ հուզված)

Ձեր անցած վայրում բայղուշն է յերգում,

---

1) Թավուն—ժանտախտ։

Լկտի՛ հարբածներ, հերոսի մորթում,
Թշվառի հանդեպ մարդուց անդգա
Ավելի մեծ է վագրը աներկբա։
Յեկանք մեր յուրդը[1]), որ անխախտ մնա
Մեր բանակն է այն անում արյունլվա։
Սով, քաղց, ջրհեղեղ, ֆուրտունա ու մահ։
Բոլորը մի կողմ, դուք մի կողմ ահա։

Ալբայ

Սրանից հետո չերդում եմ խղճին,
Ով որ ծուռ նայի այս թշվառներին,
Շանթեր թող պայթեն նրա պիղծ գլխին,
Անունն էլ նրա—մի շիրմի քարին։

Վարագույր

1) *Յուրդ—օջախ, հայրենիք, բույն, ընտանի վայր։*

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Քեյքյավուսի սարայում մի ուրիշ սրահ: Սյուդաբեն հենված է գահին, շրջապատված նաժիշտներով: Չին աղջիկը—պարուհին, նուրբ յեվ լիրիկական նվագին ներդաշնակ յերգում է յեվ պարում:

Պարուհի

Ո՛, պաղջ համբույրը գարնան անթախիծ
Մազերիս թառից մուժը փախչելիս,
Հարբած բլբուլի յերգը նվաղուն
Իմ հոգիս շոյեց, յերբ վարդն եր բացվում։
Ամբուլ, մանուշակ, հասմիկ, նունուֆար
Ինձ ալմաստ ցողից գինի տվին վառ։
Յերբ արևը մերկ մարմինըս ծծեց,
Լեյլակից հյուսված շղարշ եր կարծես։

(Հեռանում է սրահից)

Սյուդաբե

(Վեր է կենում, նստում է ուրախ հայացքով յեվ քրքջալով)

Տարորինակ է, վոր Սեյավուշն իմ
Կարծեց թե բանտը կը դառնա շիրիմ,
Խավարը ճեղքող միջատների պես
Մաքելու համար շողում եմ այսպես։

Առաջին նաժիշտ

Այնինչ մի գուլ է քեզ Քեյքյավուսը։

Սյուզաբէ

Լռիր, մի՛ գովիր այդքան իմ յարը։

Յերկրորդ նաժիշտ

Աշխարհն առանց քեզ մի բանտ է նրան։

Սյուզաբէ

Յես չեմ հավատում այդ բանին այնքան։

Յերկրորդ նաժիշտ

Յերդում եմ անում հանուն լուսաստղին։

Առաջին նաժիշտ

Յերդվում եմ հանուն Սուրբ գաբրիելին։

Սյուզաբէ

(Տխուր հառաչելով)

Թեկուզ աշխարհը չոքի իմ առաջ՝
Լոկ Սեյավուշին իմ սիրտս է հառած.
Բանտում վոր լալիս, յերազում, նրան,
Նա է իմ սիրույս սկիզբն ու վախճան։

Ռյուքաբէ

(Ներս մտնելով լսում է վերջին խոսքերը)

Մեղք... Յես չեյի քեզ կարծում թույլ այդքան,
Թող համբուրի քեզ հուրը հաղթության։

Սյուզաբէ

Վո՛չ, վո՛չ, ուրիշ է իմ վիճակն այսօր,
Սիրտըս խփում է շատ ծանըր ու խոր,
Իմ միակ իղձն է միանալ նրան,

Իմ աչքերում նրա պատկերն է միայն։
Թե Սեյավուշի գլուխը համառ
Չի խոնարհվելու իմ սիրույս առաջ
Կարմիր արյան մեջ կուզեմ տեսնել նրան,
Ցեվ ծամից հյուսել պսակ աննման։

(Նվագ)

Քեյքյավուս

(Ներս է մտնում, Սյուդաբեյին տխուր տեսնելով)

Ինչո՞ւ թախծոտ է արևը գարնան։

Ռյուդաբե

Հիշեց ու տխրեց անցյալը դաժան։

Քեյքյավուս

Վաղը խոշ լինի, անցյալը՝ փոշին։

Ռյուդաբե

Սյուդաբեն գոհ է ձեր շնորհներից։

Սպասյակ

(Ներս է մտնում յեվ խոնարհվում է)

Պատվիրակը չին։

Քեյքյավուս

Թող ներս գա կրկին։

(Սյուդաբեյին)

Իսկ քեզ հետ հետո։

(Նրանք դուրս են գնում։ Պատվիրակը ներս է մտնում։ Քեյքյավուսը իր մոտ նրան տեղ ցույց տալով)

Համեցեք։

Պատվիրակ

(Նստելով)

Յեկել եմ ձեզ մոտ տեսության վերջին։

Քեյքյավուս

Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Եփրասյաբի մասին։

Պատվիրակ

Նա մի վսանդ է Իրանի, Չինի,
Չափը անցնում է նա ամենայն որ,
Թե՛ ձեզ և թե մեզ հանդեպ վոխ ունի։

Քեյքյավուս

Չի վախեցընի մեզ այդ փուրտունյան,
Վողջույն իմ կողմից Չինի խագանին,
Թե մեր դաշինքը լինի հիմնական՝
Հորիզոնն Ալթայի կը մթնի խորին։

Պատվիրակ

Թե մենք լինենք միասին,
Շուտ կը փակենք բերաննին։

Այուգարե

(Պարունու յեվ Քասակի հես ներս են մտնում։ Քեյքյավուսին)

Պարուհին ձեզնից մի բան է խնդրում։

Քեյքյավուս

Ի՞նչ է, ասա դու։

Այուգարե

Ասում է՝ Հալան թող Չին չգնա,

Իր մանկությունից սովոր է նրան,
Բաժանվելուց նուրբ հոգին կը դողա։

Քեյքյավուս

Թո՛ղ մնա։

Քոսակ

(Խոնարհվելով)

Շնորհակալ եմ։

Քեյքյավուս

(Պատվիրակին)

Ինչ վոր բերել եք դուք մեզ արմաղան
Չարժե բոլորը մազն այս աղջկան։

Սյուդաբե

Նա շատ հաճելի մի ընկեր է ինձ,
Փայլուն մարգարիտ, յեզակի ու ջինջ։

Քեյքյավուս

Լավ, թող անունն էլ Վոսկեհատ լինի։

Սյուդաբե

Աղվես ծերուկն էլ նուրբ ճաշակ ունի։

(Անցնում են մյուս սրահը)

Քեյքյավուս

Շա՜տ զարմանալի։

Սպասյակ

(Մտնում է յեվ խոնարհվում)

Փեհլիվան Ռուստամ։

Քեյքյավուս

Հրավիրիր ներս նրան։

Պատվիրակ

Թույլ տուր, արքա, ես գնամ։

(Խոնարհվելով դուրս է գնում)

Քեյքյավուս

Բարի ճանապարհ։

(Մեկուսի)

Այսքա՛ն շուտ ինչո՞ւ նա պիտի դառնա։

Ռուստամ

(Ներս է մտնում Բեհրամի հետ։ Զինվորական բարևից հետո)

Սալա՛մ...

Քեյքյավուս

Ի՞նչ յեղավ խաղը,
Ի՞նչ է վախճանը։

Ռուստամ

Բանակներն համառ
Զարկվեցին իրար։

Քեյքյավուս

Հետո՞։

Ռուստամ

Մեկ մեկ կռվի դուրս յեկան,
Կերշիվեզը՝ գլխիկոր,
Սեյավուշը՝ հաղթական։

Քեյքյավուս

(Հպարտ յեվ զոռ)

Կոչումն հերոսի հալալ լինի նրան։

Ռուստամ

Ծափահարեցին
Մեր Սեյավուշին
Ոչ միայն բարեկամ,
Այլ և թշնամին։

Քեյքյավուս

Հետո՞։

Ռուստամ

Փիրանը յեկավ և հայտնեց մեզ պարզ,
Որ չեն ցանկացել մղել պատերազմ։

Քեյքյավուս

(Զղայնացած)

Իսկ ո՞վ է յեղել հարձակվողն սառը։

Ռուստամ

Մի խումբ ղաչաղներ, սոված ու տկլոր։

Քեյքյավուս

Հետո՞։

Ռուստամ

Որպեսզի արյուն չհոսի իզուր,
Փիրան, Սեյավուշ գտան մի լեզու։

Քեյքյավուս

Ինչպե՞ս։

Ռուստամ

Հաշտվեցին։

Քեյքյավուս

(Բարկացած)

Հաշտվեցի՞ն։

Ռուստամ

Անիմաստ կռվի կա՞ արդյոք անուն։

Քեյքյավուս

Դավաճանությո՜ւն ... դավաճանությո՜ւն...
Եփրասյաբից է այս խարդախությունն։

Ռուստամ

Այդպես չէ երբեք։ Ասպատակողներ,
Ճամբա կտրողներ, ճամբից շեղվողներ
Նրա՛նք են միայն։ Մերոնք հարևան
Գյուղերում հանգիստ չթողին։ Կերա՜ն։

Քեյքյավուս

Ինձ ցավ չեն ազդում գյուղերն արյունլվա,
Միայն Եփրասյաբն իր չարին իմանա։

Ռուստամ

Առանց պատճառի այս կռիվը, ասեմ,
Մի ծանր հարված է հերոսության վսեմ։

Քեյքյավուս

(Դառն յեվ հեգնական ծիծաղով)

Ցերկուսդ էլ վախկոտ, վախկոտ ու անբան,
Թե Սեյավուշը, թե դու՝ դավաճան։

Սեյավուշ

(Խիստ յեվ վշտացած)

Պիղծ զրպարտություն ... վախկո՛տ, դավաճա՞ն,
Ո՞վ կը դիմանա այս անպատվության։

Քեյքյավուս

(Գոռալով)

Ռուստա՛մ...

Ռուստամ

(Նույն տոնով)

Սահմանդ ճանաչի՛ր,
Ինձ ի՞նչ կարծեցիր։

Քեյքյավուս

Լռի՛ր։
Համբավդ քեզ թող չգոռոզացնի։

Ռուստամ

Զգո՛ւյշ, մի հենվի՛ր գահի ու թագի։

Քեյքյավուս

(Ջղայնացած յերթեվեկելով)

Ե՛լ կասկած չկա, որ Սեյավուշն էլ
Քեզ է հարմարվել,

Յերկուսդ էլ ըմբոստ, կատաղած գազան,
Ձեզ պատիժ մահվան։

(Արանից դուրս է գնում)

Ռուստամ

(Ցնցվում է։ Բեհրամին)

Զրպարտելը լսեցի՞ր,
Անվանարկումը գազիր.
Ահա կատաղած մի գազան,
Գլխին՝ մահվան ուրվական։

Բեհրամ

Խելագարվի էլ—ի՞նչ տարբերություն,
Ավելի մեծ է քո ուժն ու անունն։

Ռուստամ

Լույսի պես պարզ է այժմ ինձ համար
Զաբուլիստանը ջեննեթ է պայծառ,
Պետք է դառնամ յես իմ յուրդը նախկին,
Իմ առաջվա պերճ նամուսին, փառքին։

(Սյուդաբեն վարագույրի արանքից յերեվում է ու յետ քաշվում)

Բեհրամ

Իսկ Սեյավո՞ւշը։

Ռուստամ

Վոչնչացում է վախճանը նրա,
Ճամբայից նրան յետ դարձրու հիմա,
Ինչ վոր տեսար դու, կը պատմես նրան,
Թող թողնի գնա այս յերկրից դաժան։

Կը ներկայանաք ճիշտ Եփրասյաբին,
Մորեղբայրն է նա, ինչ էլ վոր լինի,
Նրան այն յերկրում վնաս չեն հասցնի։

(Զղայնացած յեվ բարկացած)

Յեվ Սյուդաբեյի ամուսինն արքա,
Անձնատուր գինուն, խմի, հարբենա,
Յեվ արդարություն, օրենք անվանի
Ամեն զուլում լիրբ ու վոճիր կտրի։
Արի, հեռանանք, անեծք անպատում
Ահ ու սարսափին այս վոսկով ոծուն։
Ե՛լ բավական է, անեծք հոգևին
Մահվան շունչ փչող այս տափանքներին։

(Գնում են)

Սյուդաբե

(Վարազույրի յեսեվից դուրս է գալիս, դ-առն ւրւիչով)

Գնա, Սյուդաբեն վողբալ տվեց շատ
Աւյուծներին քեզ պես քաջ,
Անթիվ հրաբուղխներ հանդան իմ առաջ
Սարսափի ու հաղթության։

(Խելահեղ նայվածքով հեռուները նայելով)

Սրտիս խորքերում, հեռո՜ւ Սեյավուշ...
Հնչում է, զրընգում նրա ձայնն անուշ։

(Ծայր աստիճան բարկացած)

Թեկուզ ինձանից փախչի էլ, գնա,
Դիակը պիտ գա ձեռների վրա։

Վարազույր

ՅԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Շրջապատը լերկ ժայռեր, կանաչ դաշտեր։ Հեռվից լսվում է հովվի սրինգի ձայնը։

Մեյավուս

(Ներս է մտնում Բեհրամի հետ գլխին բրոնզե սաղավարտ)

Յերկիրն անա մայրենի,
Ահա դաշտը Թուրանի։
Լերկ ժայռերի վրա՝
Արծվի բույնն ահա։

Բեհրամ

Նման պատկերներ Իրանում քիչ չեն,
Ավելի լավը ասեմ, սխալ չեմ։

Մեյավուս

Բայց Սյուդաբեյի սերը վայրենի,
Վոխերիմ մի նոր պատիժը մահի
Մեզ թափառական դարձրին խղճալի։

Բեհրամ

Մոռացիր, ինչ վոր յեղել է, կանցնի,

(Գրպանից մի քուղր հանելով)

Ուշադրություն մի՛ դարձնի,
Եփրասյաբը վողջ մնա,
Նամակը կարդա՛,
Ինչքա՜ն գոհ է նա։
Այստեղ էլ սարայ,
Այնտեղ էլ սարայ,
Ի՞նչ տարբերություն։
Այստեղ սեր, ներբող քեզ են սպասում։

Սեյավուշ

Սարայի կյանքի չունեմ ցանկություն,
Բոլորն արյունոտ բանտ, փայլուն վանդակ.
Մորեղբայրըս մեզ վոսկով էլ պատի՝
Դարձյալ ուրիշի բազուկների տակ
Ծանր է պահպանվել, ծանըր ու պատիր։

(Նույն պահին լսվում է աղջիկների յերգի ձայնը)

Աղջիկներ

Նազլի մի թռչուն, վարդ ու սոխակ,
Լերկ ժայռերի վրա թառել է մենակ,
Վիզը ի՜նչպես, տե՛ս, հակել է կրծքին,
Ո՞ւմ է սպասում թախծոտ աղավնին,
Սիրուն ու չքնաղ իմ լույս աղավնին։

Բեհրամ

(Հիացած ցույց է տալիս)

Ահա սիրուն աղջկերք շքեղ,
Նետեր ունեն, ունեն աղեղ՝

Սեյավուշ

Յերևում ե, վոր վորսի են յելել,
Այս ճանապարհից քիչ պետք ե քաշվել։

Բեհրամ

Կնոջ ձայնն ինչ հոգեհրմա,
Ուրախ յերգը սիրտ կը բանա։

Սեյավուշ

(Իմաստալից տոնով)

Այո, կլինի ե մի արարած նրբին,
Յերբ ստորանա—առարկա չնչին։

(Եֆրասյաբի աղջիկը՝ Ֆիրենկիզը յեվ նրա ընկերուհիները գալիս են յերգելով)

Աղջիկներ

Իմ լույս աղավնին թև ե բաց անում,
Ու բարձր ամպերին թռչում ե, թռչում,
Պարելով թռչում, թռչում ու պարում,
Անհոգ ու անփույթ իմ լույս աղավնին,
Չի ուզում գալ ցած իմ լույս աղավնին։
Լինում ե մի պահ, վոր ինձ լքում ե,
Յեվ մի ծիծաղով ինձ վաճառում ե,
Ու մեկ ել տեսար՝ նշմարեց կրկին,
Վազեց ու յեկավ իմ լույս աղավնին,
Հոգեպարար իմ քնքուշ աղավնին։

Առաջին ընկերուհի

Ասում են, Ֆիրենկիզ,
Սեյավուշն ե գալիս։

Երկրորդ ընկերուհի

Յես էլ եմ լսել, ով է իմանում։

Ֆիրենկիզ

Ասում են թե նա հերոս է անհաղթ,
Փառքը դեստան է, անունը՝ հպարտ։

Առաջին ընկերուհի

Լսիր, Սյուզաբեն նրան է սիրում։

Ֆիրենկիզ

Ասել է՝ մայրը սիրում է վորդուն։

Առաջին ընկերուհի

(Տուրջը դիտելով)

Կաց, ինչ բան է դա, մի մարալ մատաղաչ։

Երկրորդ ընկերուհի

(Նշան առնելով)

Խրտնեցրել է նրան մահվան ահը մութ.

Ֆիրենկիզ

(Աղեղին նետ անցկացնելով)

Կացե՛ք, հիմա նրան վողջ-վողջ բռնեմ յես
Շփոթվեց, փոխեց ճանապարհը, տես։

(Արագ հեռանում են)

Սեյավուշ

(Մտնում է Բեհրամի հետ)

Մեկը մեկից սիրուն, շքեղ։

Բեհրամ

Անշուշտ փերիներ սարայի վայել:

Սեյավուշ

Այն նուրբ ձայների չերգը վետվետուն
Հիշեցրեց ինձ մորս՝ Խուրչենդուն:
Որսորդներն այստեղ պատահել նրան,
Տարել են շահին իբրև արծաղան:

Թոսուն

(Մտնում է աղեղով յեվ նետով մի յերիտասարդ, սպանված մի նապաստակ ձեռին)

Բարի վողջո՛ւյն:

Սեյավուշ

Բարի վողջո՛ւյն,
Ի՞նչ է քո անունը:

Թոսուն

Թոսո՛ւն...

Սեյավուշ

Թախտն Եֆրասյաբի
Դեռ շա՞տ է հեռի:

Թոսուն

Ո՛չ, շատ մոտիկ է:

(Հետաքրքրությամբ մի կողմ նայելով)

Պաշարել են վորսն անդ:

(Առաջանում է)

Սեյավուշ

Կա՛ց, տեսնեմ բախտն ինձ կը ժպտա՞ արդյոք։

(Աղեղին նետ անցկացնելով՝ ժայռի տակ է մտնում յեվ անհայտանում)

Թոսուն

(Բեհրամին ձայն տալով)

Աֆերի՜ն, աֆերի՜ն։

Բեհրամ

Ի՞նչ կա։

Թոսուն

Ընկերդ շուտ տվեց վորսը մեկ նետով։

Բեհրամ

(Առաջանալով)

Վարպետություն է դա քո կարծիքով։

Թոսուն

Քո կարծիքով վո՞չ։

Բեհրամ

Վո՛չ։

Սեյավուշ

(Ձայնը)

Ա՜հ։

Բեհրամ

(Վազելով)

Ասա՛։

Թասուն

Ընկերըդ վերք ստացավ։

Բեհրամ

(Մոտեցող Սեյավուշի թևին նայելով)

Վիրավորվեցի՞ր, տեսնեմ, ի՞նչ յեղավ։

Սեյավուշ

Մեկը քաջ վորսկան այն աղջիկներից
Նետով սայրասուր վիրավորեց ինձ։

Բեհրամ

Ասա՛ ո՞վ, ավա՜ղ։

Սեյավուշ

(Աղջիկների հետ յեկող Ֆիրենկիզին ցույց տալով)

Առաջից յեկող այն փերին չքնաղ։

Ֆիրենկիզ

(Մոտենալով յեվ սպանված մարալը Սեյավուշին յերկարացնելով)

Վերցրո՛ւ, քոնն է այդ, թեև իղձս էր վաղ
Խնայել, չսպանել մարալն այդ ուրախ։

Սեյավուշ

Բավ է ինձ քո այդ ընծան հոյակապ։

Ֆիրենկիզ

(Խուճապի մատնված ձայնով ընկերուհիներին)

Բերե՛ք վիրակապ։

Սեյավուշ

Չարժե հուզվել դրա համար։

Թոսուն

(Վիրակապը տալով)

Ա՛ռ։

Ֆիրենկիզ

Բեր, չեմ փաթաթեմ։

Սեյավուշ

Վոչինչ, յես կանեմ։

Ֆիրենկիզ

Բեր, դարման դնեմ։

(Ուեղ դնելով փարարում է)

Թոսուն

(Ոգևելով յեվ իմաստալից տոնով)

Մեր յերկրի աղջիկերը
Տալիս են թե վերք
Թե կապում արագ։

Սեյավուշ

Նա թե հանդուգն է, թե գթով առատ։

Ֆիրենկիզ

(Նվաղուն ձայնով)

Յես ուզում եյի վորսը վողջ բռնել,
Չը թողիր անել։

Սեյավուշ

Մեղավոր եմ ավելի
Քան թե վորսկան քաջարի։

Բեհրամ

(Ֆիրենկիզին՝ մի քիչ խիստ տոնով)

Կստանայիր դու հարմար պատասխան
Թե չլինեյիր աղջիկ աննման։

Սեյավուշ

Ներողություն, Բեհրամ, քո խոսքն է մատնում։

Ֆիրենկիզ

(Քմծիծաղելով)

Անզորները միշտ ուժեղ են ճառում։

Սեյավուշ

(Բեհրամին)

Շատ սուր պատասխան,
Յեվ հասկացողին
Արդեն բավական։

Թոսուն

Եփրասյաբն ահա վորոնում է վորս՝
Վո՛չ վոք չի մնացել սարայում այսօր։

Ֆիրենկիզ

Վորսի՞ համար է շքեղանքն այսքան,
Վո՛չ, Սեյավուշին նրանք դեմ յեկան։

Առաջին ընկերուհի

Այո՛, ճիշտ, իրավ։

Յերկրորդ ընկերուհի

Փիրանն ել յեկավ։

Ֆիրենկիզ

Դե՛, գնանք մենք ել դիտենք մի կողմից։

(Ուզում ե մի կողմ քաշվել)

Փիրան

(Ներս ե մտնում)

Սեյավո՛ւշ, վորդի՛,
Յեկել ես բարի։

(Գրկում ե համբուրում, իսկ Բեհրամին ձեռք ե տալիս)

Ֆիրենկիզ

(Զարմացած)

Միթե Սեյավո՞ւշն ե։

Փիրան

(Թեվի վիրակապը տեսնելով)

Այդ ի՞նչ ե։

Սեյավուշ

Թեվըս քերծվել ե։

Թոսուն

Մեր յերկրի աղջկերք
Տալիս են թե՛ վերք,
Թե՛ կապում արագ։

Բեհրամ

Բան չէ, մի կատակ։

Փիրան

(Պատանիներին Սեյավուշին է ցույց տալիս)

Վողջ սարայը, տես,
Ընդունում է քեզ։

Սեյավուշ

Շնորհակալ եմ։
Քիչ չէ յեղել ձեր շնորհն ինձ համար,
Սեյավուշն արդյոք արժանի՞ է հար։

Փիրան

Բոլոր սրտերը քեզ հարք են տածում,
Զնգում է անունդ Ալթայ լեռներում։

(Մտնում է Եֆրասյաբը պալատականների հետ)

Փիրան

(Սեյավուշին)

Քեռիդ, Եֆրասյաբ, փառապանծ խագան[1])

(Եֆրասյաբին)

Սեյավուշ, վորդիդ, հայտնի ղահրաման[2])։

Եֆրասյաբ

(Սեյավուշին գրկում, համբուրում է)

Բարի ես յեկել,

---

1) *Խագան—կայսր։*
2) *Ղահրաման—հերոս։*

Այս յերկրին բերել
Բերկրություն անուշ,
Հերոս Սեյավուշ։

Բոլորը

Յաշա, բյուր յաշա...

Աֆրասյաբ

(Իր շուրջն յեղողներին)

Բաղեչի ձագը իմ քրոջ ահա
Թիթեռն հաղթության աչքում կը շողա։

Սեյավուշ

Յեթե հորիցը փախչի իր վորդին,
Մի բույն կը գտնի մոր գրկում ջերմին։

Աֆրասյաբ

Հայրենի ոջախ մեր Իրանը քեզ՝
Յեվ մայրական գիրկ յերկիրն արևկեզ,
Թե նայի հայրը խեթ աչքով վորդուն,
Բաց է մոր գիրկը՝ հավիտյան հորդուն։

Կերսիվեզ

Ժողովուրդն անահ այս հայրենիքի,
Ջրերը վրնջուն, գետերը վարար,
Սպասում են քեզ ձագերը արծվի,
Որերը փառքի կարոտում քեզ հար։

Վարագույր

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Եֆրասյաբի սարայում Թուրանական ճաշակով զարդարված մի սրահ։

Եֆրասյաբ

Սեյավուշն ապրի՜...
Միրահարվեցի
Յերեկ յես նրան,
Ռազմի գիտության
Ձևերին բոլոր
Նա տեղյակ է խոր։

Փիրան

Նրան իր գրկում քույրդ է սնուցել,
Յեվ քաջ Ռուստամից մարզանք է ուսել։

Եֆրասյաբ

Ինչքան հնար է՝ շահիր սիրտը նրա,
Հինգորն ապրի խոշ,[1]) անցյալը մոռնա։

Փիրան

Թե Սեյավուշը Ֆիրենկիզի հետ
Միանա սիրով, կը միաձուլվեն
Յերկրները մեր յերկու տա հավե՜տ։

---

1) *Արևելյան ասացվածք է սա։ «Հինդ որը» պարզապես կյանքն է։*

Կերշիվեզ

(Լսելով վերջին խոսքերը, նեղանալով)

Մտատանջություն...
Այո, շատ սիրուն։

Եթրայաք

Տեսե՞լ ես իմ դստրիկին
Սեյավուշը թանկագին։

Փիրան

(Ձեռով միտական նշան անելով)

Յերբեք։

Եթրայաք

Ուրեմն դու նրանց միտքը իմացիր։

Կերշիվեզ

(Դառն յեվ նեղանական ծիծաղով)

Դեռևս շուտ է, քիչ սպասեցեք
Բայց Սեյավուշը մանուկ չէ յերբեք,
Թե քաղաքական մի գործ չլիներ
Ձեր լքի օջախն, հայրենի տներ։

Եթրայաք

Անտեղի կասկած...
Յեվ նախ և առաջ
Կասկածելը քո
Բնույթն է յերկրորդ։

Փիրան

Սխալվում ես դու, Սեյավուշը քաջ

Ամեն տեսակի խարդախությունից
Հեռու է կանգնած։

(Փիրանը յեվ Եֆրասյաբը գնում են)

Գերսիվեզ

Տե՛ս, ինձնից առաջ ով է ցանկանում
Գահը ժառանգել, վո՛չ նա իր որում
Չի կարող տեսնել գահը Թուրանում։

(Դուրս է գնում)

Ֆիրենկիզը ներս է մտնում ընկերուհիների հետ։

Առաջին ընկերուհի

Ո՛, Ֆիրենկի՛զ, Ֆիրենկի՛զ,
Ասա՛, ի՞նչ է չեղել քեզ
Վո՞ր փոթորիկը հրկեզ
Հալածում է, այրում քեզ։

Երկրորդ ընկերուհի

Քո աչքերում կա ինչ վոր դառնություն,
Սեյավուշի՞ց է տանջանքըդ հորդուն։

Ֆիրենկիզ

Նա մի աստղի պես կաթեց սրտիս մեջ,
Մի հրե ծաղիկ դրեց հոգուս մեջ.
Խլեց ինձանից համբերանք ու քուն
Բոցի ալիքներ փաթթեց իմ հոգուն,
Բաբախող սրտիս հասե՛ք ոգնության,
Բացե՛ք ցավերըս, պատմեցե՛ք նրան։
Վո՛չ, մի՛ բաց անեք, վո՛չ, ե՛լ չեմ ուզում,
Գուցե նա հիմա մեկին է սիրում։

Առաջին ընկերուհի

Վա՜յ, դո՛ւ ես նրա խղճերի փերին։

Երկրորդ ընկերուհի

(Դեպի դուռն է նայում, ընկերուհուն)

Լավ է մենք գնանք, չեկավ քաջարին։

Առաջին ընկերուհի

Վստահ չեղիր դու՝ առիթ այսպիսի
Է՛լ ձեռք չի անցնի։

Փիրենկիզ

Ի՞նչ ասեմ, չեմ իմանում,

Երկրորդ ընկերուհի

Քաջասրտությո՜ւն...

(Վարագույրի յետեվ են թաքնվում)

Փիրենկիզ

(Ձեռը ճակատին, շփոթած)

Խոսքերըս բոլոր մտքիցըս թռան։

Սեյավուշ

(Մտնում է, սիրավառ)

Դո՛ւ ես ... վերջապես աչքերս ժպտեցան։

Փիրենկիզ

Վերքըդ ի՞նչպես է։

Սեյավուշ

Դեռ բոլորովին ապաքինած չէ։

Ֆիրենգիզ

(Նրա թեվին է նայում, յերկդիմի ծիծաղով)

Ո՞ւր է, վո՜չ մի հետք։

Սեյավուշ

Սրտումս է հետքը, աչքերից անտես,
Միշտ կսկծում է, յերբ մենք, դու՛ և յես,
Տեսնում ենք իրար։ Մի անգամ տեսա
Քեզ վորսի դաշտում, կորցրի ապա,
Յերբ աղջիկները մոտենում են ինձ,
Ի՞նչ է պատճառը, դու փախչում ես միշտ։

Ֆիրենգիզ

(Նվաղուն նայվածքով)

Փախուստն էլ, գիտցի՛ր, մի կերպ մեձեցման։
Նուրբ ճանապարհն է սիրող աղջկան։

Սեյավուշ

Յեթե այդպես է, յես եմ բախտավոր։

Ֆիրենգիզ

Բախտավո՞ր։

Սեյավուշ

Այո։ Ինձ ասա, ծաղի՛կ հոտավետ,
Դու վորևե կապ ունե՞ս շահի հետ։

Ֆիրենգիզ

Յես մի հյուր եմ լոկ այս սարը բնում,
Յեվ քոչելու եմ մոտ ժամանակում։

Մեյավուշ

Ո՞ւր, ասա, տեսնեմ։

Ցիրենկիզ

Յես ել չգիտեմ։

Մեյավուշ

Սա հանելուկ ե անըմբռնելի,
Յեթե մի կռունկ ճանապարհ ընկնի,
Բնից հեռանա թե մի աղավնի,
Նույն յերեկոյան մի բույն կը գտնի։

Ցիրենկիզ

(Ծիծաղում ե, նշանակալից ձևերով)

Կասկածելի ե այդ բույնն ինձ համար։

Մեյավուշ

Խոսքերըդ այլ են և աչքերըդ՝ այլ։

(Ուզում ե ձեռքերը բռնել)

Ցիրենկիզ

(Վարագույրի յետև ե քաշվում)

Կարծես գալիս են, տեսնվենք հետո։

Մեյավուշ

(Աչքերով հետևում ե. հուզմունքով)

Չը հավանեցա ամեն գեղեցկի,
Շատերի վրեժին յես զոհ գնացի,
Չիմացա՝ մի որ հոգիս կը գերվի
Աչքերին բոցեղ հպարտ բազեյի։

Քայլելիս, կարծես, նազանք է անում
Մով յերկինքներին ջինջ ու անպատում,
Չարժե՞ ծնկի գալ նայվածքին շողուն։

(Մտնում են Եզրասյարը, Փիրանը, Կերչիվեզը յեվ Թոսունը)

Արծիվը գերվեց մի աղավնուց հեզ,
Գեղեցկությամբ նրա ու սիրովն հրկեզ։

Եզրասյար

Ինչու՞ տխուր ես, սամ, իմ վորդի։

Սեյավուշ

Սարայի կյանքից արդեն հոգնեցի։

Փիրան

Քեռիդ ուզում է քեզ ուրախ տեսնել,
Հենց այստեղ էլ քեզ, վորդյակ, պսակել։

Սեյավուշ

Խաքանն ամենքին թող հրամայի,
Իրավունք ունի,
Բայց Սեյավուշի հոգուն հրամայի,
Իրավունք չունի։

Կերչիվեզ

Գուցե Իրանում սիրում է մեկին։

Սեյավուշ

Երբեք։

Ափրասյաբ

(Թոսունին)

Մեր Ֆիրենկիզին այստեղ կանչեցեք,
Եթե հոժար է, վաղն իսկ հարսանիք։

Փիրան

Բոլոր աղջկերանց աչքն է Ֆիրենկիզ։

Սեյավուշ

Վո՛չ վոք չի տիրել դեռևս իմ սրտին,
Մի վոսկեբոց աղջիկ դաշտում չեմ տեսա,
Վոր մի նայվածքով գլուխեց իմ հոգին,
Թևիս վրա է հիշատակը նրա։

Ափրասյաբ

Մեր բոլոր աղջկերք թող ներկայանան։

Փիրան

(Ձեռքով նշան է անում)

Դա լավ է, խաքա՛ն։

Կերշիվեզ

(Մեկուսի)

Ա՜հ, թե սիրածըն է Ֆիրենկիզը,
Սարսափելի է, կտրվեց իմ վիզը։

(Ներս են մտնում աղջիկները)

Ափրասյաբ

(Սեյավուշին)

Վո՞ր մեկն է, ասա։

Սեյավուշ

(Ֆիրենկիզը ցույց տալով)

Ահա։

Եֆրասյաբ

(Գոռունակությամբ)

Ֆիրենկիզ, դո՛ւստր իմ։

Սեյավուշ

Կարծեցի հյուր է նա այս սարայում։

Եֆրասյաբ

Սխալմունքն էլ մի զարդ է անպատում։

Փերան

Բոլորս էլ հյուր ենք այս կյանքի բեմում։

Եֆրասյաբ

(Ֆիրենկիզին)

Դու էլ սիրտըդ բաց։

Ֆիրենկիզ

Իմ փոխանորդը դո՛ւք եք անկասկած։

Եֆրասյաբ

Ապրես, դու տվիր սիրուն պատասխան։

(Գրկում է, հետո վեզիրին)

Բախտ բերող են քո ձեռները, Փիրա՛ն,
Փոփոխիր սրանց կապերը բազկի,
Նշանդրեքն այսպես հիմա կատարվի։

Փիրան

(Սեյավուշի բեկի կապը հանելով անցկացնում է Գիրեհկիզի բեկին, իսկ Գիրեհկիզինը՝ Սեյավուշին)

Ահա փարատվեց մշուշն անարկու
Գրկեցին իրար աստղերը յերկու։

Գերսիվեզ

(Թոսունին, ֆինոս)

Ո՛չ, չի կարելի այս բանը անել,
Անիծյալ բույնն այս պետք ե խորտակել։

Թոսուն

Միտքդ ի՞նչ ե, ասա։

Գերսիվեզ

Ժամանակը քեզ պատասխան կտա։

Փիրան

Ծափի արժանի ահա մի արարք։

Աֆրասյաբ

Տալ Սեյավուշին խալաթներ ու թագ։

Սեյավուշ

Ո՛չ, պարզությունն ե ինձ հաճո ու թանկ,
Այնտեղ ունեյի յես խալաթ ու թագ,
Բոլորը թողի, բնությանս դուր չեկավ։

Աֆրասյաբ

Յեվ միթե՞ թագը անիծված բան ե

Սեյավուշ

Նեղում է վորպես մի շղթա վոսկե։

Եֆրասյաբ

Մի բարձըր պաշտոն խնդրիր ինձանից։

Սեյավուշ

Վո՛չ, դուր չի գալիս պաշտոնը սրտիս։

Փիրան

Ռազմիկ լինելըն ավելի խոշ է։

Եֆրասյաբ

Զինի սահմանը ուղարկեմ յես քեզ,
Մի մեծ վիլայեթ ապստամբվել է,
Յեվ խեղդըվում է կարմիր արյան մեջ։

Սեյավուշ

Կարմիր արյա՞ն մեջ։ Առանց պատճառի՞։

Եֆրասյաբ

Վո՛չ վոք չի առնում հրամանս հաշվի։

Սեյավուշ

(Հպարտ)

Ալիքն այդ արյան ամիս չի տանի։

Գերսիվեզ

(Մեկուսի)

Քո դիակն այնտեղ՝ հողում կը թաղվի։

Փիրան

(Ձեռը դնելով Սեյավուշի ուսին)

Կը հանգեցնե մեր Սեյավուշը
Այնտեղ բռնկած այդ խաժամուժը։

Աֆրասյաբ

(Աղջկան նայելով)

Ֆիրենկիզն արդյոք ի՞նչ ունի ընդդեմ։

Ֆիրենկիզ

Յեթե յերկու սիրտ մեկ են բաբախում,
Նրանց իղձերն էլ մեկ են անդադրում։

Աֆրասյաբ

Յեղեք միասին,
Իմ զույգ թանկագին։

(Գնում են)

Առաջին վեզիր

Քո կարծիքն ի՞նչ է։

Երկրորդ վեզիր

Ժամանակի խնդիր է։

Գերսիվեզ

Ծափի արժանի մի նշանդրեք...
Ո՜չ, կարելի չէ, սա մի գործ է նենգ,
Բույնն այս անիծված պետք է մենք քանդենք։

Վարագույր

ՉՈՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐ

Չինաստանի սահմանում բուրանական յեվ չինական ճաշակով զարդարված Վալիի սարայը

Վալի

(խառնում է հաստ բեխերը, մատները առատ մորուսի մեջ մխրճելով մտածում է, ներս մտնող գայլի աչերով խորհրդականին)

Ի՞նչ կա, ի՞նչ չկա։

Խորհրդական

Վողջ մնա Վալին, յերկրում ամենուր
Ուրախություն է այսօր ընդհանուր։

Վալի

Քո տաղանդը մեզ հայտնի է, քեզ պես
Չըկա խորամանկ պետական աղվես։

Խորհրդական

Վո՛չ, և մի կարծիր ժողովուրդը մեր
Համաձայն է մեզ,
Հպատակվում են հիմա բոլորն էլ
Սեյավուշին վես։
Ալթայն ավազակ, գտնելով առիթ,
Ղեկավարում է

Դավաճաններին, ապստամբներին,
Իր հետ է տանում
Ավազակներին, իսկ մեմուրներին[1])
Բանտերն է նետում։

Վալի

Այդ իրավունքն ո՞վ տվել է լրբին։

Խորհրդական

Ապավինել է կայսերադունին,
Սեյավուշն է նրան շփացրել, այլ կերպ
Այդ հանդգնությամբ մեջտեղ չէր նետվի
Ապստամբության ճնշող այս հիմարն
Ինչո՞ւ է կարդում մեզ հրավեր անկար։

Վալի

Անուշ լեզվով նրան պետք է գրավել
Մի պատրվակով եւ խուցն կախել։

Խորհրդական

Կախելը ճիշտ չէ, լավ է գիշեր մի
Անկողնում խեղդել անաղմուկ, գաղտնի։

(Նույն պահին զինված զինվորական պահակներ ներս են բերում վրա—գլուխը պատառոտած ապստամբ գյուղացիներին։ Նրանց մեջ կան յեվ յերկու կանայք։ Միայն նրանց առաջից յեկող յեվ խիստ նայվածքով Ցալչրին, վոր կանգնում է մի անկյունում, լավ է հագնված)։

Վոստիկան

Յեկե՛ք, շո՛ւտ։

(Ցալչրին օձիքից բռնելով քաշում է)

Յեվ դո՛ւ։

---

1) *Մեմուր—պետական պաշտոնատար։*

Ցալչըն

(Բարկացած)

Թող։

Վոսթիկան

Կատաղածներ։

Ապստամբներ

Մենք կատաղած չենք։

Վոսթիկան

Ապա ո՞վ։

Ապստամբներ

(Պատանյաները ցույց տալով)

Նրանք։

Վալի

(Կանանց ցույց տալով)

Սրանք էլ են ապստամբ։

Ցալչըն

Իրավամբ՝
Թավունի[1]) դիմաց բոլորս մեկ ենք։

Վալի

Թավուն։

Ցալչըն

Թավունից էլ վատ, ճավունից էլ մութ,
Մահից ավելի ահեղ ու անգութ։

---

1) *Թավուն—ժանտախտ։*

Վալի

Ի՞նչ է անունը այս անհամության։

Վոստիկան

Ցալչըն, նոր հարսի նոր ամուսինը։

Վալի

Կարող է մնալ խենդն այս անշղթա։

Ցալչըն

Ո՛չ թե ինձ, այլ քեզ սազում է շղթա։

Վալի

Մի՛ խոսեցնեք, նետեցեք զնդան։

Ցալչըն

Դու անխիղճ գազա՛ն։

Վալի

Լռեցրե՛ք։

Վոստիկան

Հետո՛։

Վալի

Թո՛ղ բարձրանան կախաղան այսօր։

Ցալչըն

Սո՛ւտ։

(Վալիին)

Դու էլ վաղը մեզ կանես թամաշա։

Վոստիկան

(Հարվածում է մտրակով)

Յաշմ։

(Քշում է նրանց)

Վալի

Նրա հետքը նախ կորցրեք, գնա։

(Խորհրդականին)

Աչքերդ լցվեցին շփոթով, ի՞նչ կա։
Ի՞նչ յեղավ արդյոք նոր հարսը չքնաղ։

Խորհրդական

(Մի կողմ նայելով)

Բավական սուր է նայվածքը, ավա՜ղ։

Վալի

(Հարսին մոտենալով)

Քո աչքերում կա բարկություն, ցասում,
Մինչև դու չընկնես համար իմ գրկում,
Մարդըդ կը մնա կարոտ քեզ՝ բանտում։

Հարսը

Իմ հարսի քողը վո՛չ թե դու, այլ նա,
Յալչընը միայն պետք է, վոր բանա։

Վալի

(Թևից բռնելով)

Մոտ արի։

Հարոը

(Ցնս Խաղևլով չև նողկանքով)

Զզվելի։

Խորհրդական

Կուսությունն ամեն մի նորեկ հարսի,
Բալլաս, բաժինն է ամեն մի ռեսի,
Քեզ համար փառք է խղճը Վալիի,
Թե լավ մտածես—չես արհամարհի։

Վալի

Օրենք է։ Ով մոր դրանից փախչի
Հարազատներին կը մատնի ազի․
ՙՆազըդ քաշեցի ամբողջ մի գիշեր,
Մի մերժիր, վերջըդ կը լինի ավեր։

Հարոը

Սիրտս իմ բոլոր խորհրդներին
Հանդուրժողություն մի կրակ չէ,
Իմ սերս ամեն մի շվաքի
Տողշողացող մի արև չէ։
Ծիծաղելի իմ կույր բախտից
Հանգած-մարած աՀ մնաց ինձ,
Մի փոքրիկ գոռ բարձրացավ,
Կյանքըս յեղավ փքանըլրավ։

(Լաց է լինում)

Վալի

Ուզում ես ժպտա, կամ լաց յեղիր դու,

Մինչև չլինես կրքիս անձնատուր,
Ձեզ ազատվելու իմ ճանկից ահեղ
Ո՛չ դու, ո՛չ էլ քո նշանածն ջահել։

Հարսը

(Խիստ)

Անկարելի է այդ, դու չես տեսնի,
Իմ պատիվը չէ մի գարշ ցնցոտի։

Վալի

(Գոռալով)

Այս լրբությունը էլ բավական է։

(Խորհրդականին)

Բա՛ց վարագույրը ու ցույց տուր սրան
Տեսնելով, գուցե, քիչ խելք գա վրան։

(Բաց է անում վարագույրը։ Հեռվում ծով յեվ առագաստանավեր, մի կողմ լեռներ, շատ մոտիկ կախաղանի վրա, յերեսը դեպի մյուս կողմը շուռ տված, սպիտակ շապիկ հագած մի դիակ)

Հարսը

(Իր նշանածը կարծելով)

Դա Ցալչի՞նն է, ա՜հ, Ցալչի՜ն...
Ի՜նչ սարսափ է։ Առանց քեզ
Անեծք կյանքին այս դառըն։

(Ուշաթափ ընկնում է)

Վոստիկան

Նշանածըդ չէ, ո՛չ. սխալվում ես,
Նա հեծեծում է մութ բանտում անտես։

Վալի

Խեղճը ... Ահա վերջացավ։
Մի ակնթարթ ... ու հանգավ։

(Դիակի վրա մի ծածկոց են գցում, դրսից լսվում են ահարկու ձայներ)

Ա. Ձայն — Ո՞ւր է, ասացեք, գողերի մեծը։
Բ. Ձայն — Բավ է. չենք տանի մենք նրա պեսը։
Գ. Ձայն — Վորտե՞ղ է թաքնվել այդ լիրբ սրիկան։
Դ. Ձայն — Թող գա հրապարակ, ցույց տանք
մենք նրան։

Վալի

Ովքե՞ր են դրանք։

Խորհրդական

Թշվառնե՜ր անսանձ...
Ուզում են լուծել քեզանից վրեժ։

Վալի

Ի՞նչ օգուտ կա այս կատաղածությունից,
Խելագարվե՞լ է ամբոխը այդ պիղծ։

(Աղմուկով ներս են թափվում թուրանական յեվ չինական տարազով մի խումբ ապստամբներ։ Պարզ հագնված Սեյավուշն ու Բեհրամը մի կողմն են կանգնած։ Առաջ է գալիս թխադեմ Ալթայը)

Ալթայ

Այն դավաճանը այստեղ է ահա։

Ապստամբներ

Այս հայրենիքին թշնամի է նա։

Ալթայ

Պետք է վոր տանի պատիժը իսկույն։

Ապստամբներ

Վոչընչացնել մի ակնթարթում։

Վալի

Գժվե՞լ ես դու, կատաղած։

Խորհրդական

Նա հիմար է ու ցնդած։

Վալի

Վճռեցիր ծագեց հիմարությունն այս։

Խորհրդական

Նա ղեկավարն է սրանց։

Ալթայ

Բավ է, սպառվեց համբերանքը մեր։

Ապստամբներ

Բավ է, սպառվեց համբերանքը մեր։

Ալթայ

Վոտնահարվեց մեր պատիվը, իրավունք։

Ապստամբներ

Վոտի տակ առան պատիվ, իրավունք։

Վալի

Յես չեմ հեռանում արդարությունից
Ու օրենքից սուրբ։

Ապստամբներ

Անտանելի՜ սուտ։

Ալբայ

(Ցույց տալով կախաղանները)

Քո արդարության պատկերը մթին,
Մորթոտել տվիր հեզ սովածներին։
Մի կողմից յերաշտ, մյուս կողմից էլ՝ դու,
Խեղճ ժողովրդին խմացրիք արյուն,
Յերկիրն ավերակ, ճրագներն հանգած,
Տները դարձան խոնավ գերեզման,
Տուրքի անունով մեզ թալանեցիք,
Յուրաքանչյուր որ սրի մատնեցիք։

Վալի

Պետությունը, լսի՛,
Առանց յեկամտի
Հիմքից կը քանդվի։

Ապստամբներ

— *Թո՛ղ քանդըվի։*
— *Թո՛ղ վոչնչանա։*
— *Բավ է, թո՛ղ գնա։*

Մի Զինացի

Այս ժողովուրդը դուք միշտ կարծեցիք
Լոկ մի խաղալիք,
Յեվ պետությունը ճնշել է միայն
Զանգվածները լայն։

Ցայչըն

(Մտնելով)

Ահա յես...

Վալի

Ո՞վ բաց թողեց քեզ։

Յալչըն

Ի՞նչ, խաղալի՞ք ես կարծում, դու, ախմախ,
Զայրույթով լցված հորձանքն այս անվախ։

Վալի

Ապստամբությո՞ւն մեր պետության դեմ,
Լռի՛ր, ասում եմ։

Յալչըն

Վայրենությունը քո մեզ ծանոթ է։

Ալփայ

(Զայրացած, նրա դիմացն անցնելով)

Տուն քանդեցիք արդարություն ասելով,
Ցավ մատուցիք ժողովրդի արյունով,
Ագռավի պես դիակներին թառեցիք,
Արդարության օրենքներից խույս տալով,
Ժողովրդի նամուսը սին կարծեցիք։
Քաշած շնչները հառաչ են թունոտ,
Մանուկներ նոթի լոկ ուտում են խոտ։
Ա՞յս արդարությամբ ես հպարտանում։
Սա պետություն չէ — խայտառակ, անլուր,
Զազիր, քամահելի, ամոթ անպատում։

Վալի

Չի անպատվել ինձ դեռ ո՛չ ոք այսպես,
Գիտցի՛ր սահմանըդ, դու ի՞նչ ես, ով ես։

Ալբայ

Ծավալը ճեղքող մի կայծակ եմ ես,
Թշվառի կամքի ես ծնունդ նրան վեհ։

Վալի

(Գլուխը շարժելով, դառն ծիծաղում է)

Հա՛, հա՛, Ալթայն ես, համբավըդ գիտեմ,
Քո ուժը մեծ է, հզո՛ր ու վսեմ։

(Ժողովուրդը ցույց տալով)

Ափսո՜ս, ո՜, ափսո՜ս այս հիմարներին,
Բոլորն ապստամբ ու դավաճան սին։

Սեյավուշ

Այս անունները միայն վայել են
Քեզ պես Վալիին։

Վալի

Ես ու՞մ դեմ, ասա՛, ապստամբեցի։

Սեյավուշ

Ամեն բանի—
Իրավունքի,
Արդարության
Ու մարդկության,
Պատվի, խղճի,
Ու անձնական
Արժանիքի։

Վալի

Ընկերացել ես դու այս գողերին,

Ուզում ես կոտրել ինձ, մեծ Սարդարին։
Թուրքն ու մոնղոլը, նույնիսկ չինացին՝
Շփացած, քեզ հետ դաշինք կնքեցին,
Այն փուճ չինացին, դեռ յերեկ գերի,
Մեզ դեմ ատամ է կրճտում հիմի։

Ալթայ

Բոլորն էլ նոթի, բոլորն էլ թշվառ,
Լինի թուրք թե չին, կամ այլ մի չվառ։

Սեյավուշ

(Դառն ծիծաղով)

Ձեր նայվածքը աղվեսի
Ատելությամբ վորքա՞ն լի։

Վալի

(Ջղայնացած)

Քո հերոսությամբ մի հպարտանա,
Ահեղ կը լինի պատիժդ հիմա։

Սեյավուշ

Փակի՛ր բերանդ, անարգ դու ճճու։

(Ապստամբներին)

Կապեցե՛ք ձեռքը, կտրեցե՛ք լեզուն։

(Ապստամբները հանում են Ցայչրի յեվ ընկերների շղթաները յեվ կապում են Վալիին ու խորհրդականին)

Չինացի

Արդարություն գոռացող անարդարի վախճանը։

Ցալչըն

(Ցույց տալով կապուտակ Վախշին)

Շատ ստորացավ այս դավաճանը,
Վեր բարձրացնենք—դեպ կախաղան։

Սեյավուշ

Զգույշ, թե նրան կախենք այդ սյունից
Կը թունավորվեն ագռավները պիղծ
Նրա դիակից։
Նրան վայել է յերկաթյա վանդակ,
Ամեն մի անցորդ տանի որինակ։

Ջինացի

Ալթայ, այս յերկրին նոր հոգի տվիր,
Փշրեցիր բռնության արձանը զազիր։

Ցալչըն

Փառք քեզ, հազար փառք քեզ ծնող ցեղին,
Փառք քո սնուցած մեծ զգացումին։

Ալթայ

Դուք շատ տնքացիք շղթաների տակ

(Ցույց տալով Վախշին)

Նույն հաճույքից սա թող անի ճաշակ։
Լեռներին այս վեհ, դաշտերին անդորր
Չի կարող յերբեք վոչ մի սինլքոր
Դավաճան լինել այս իսկ որվանից,
Արդեն լսել են կույր բուերը պիղծ։
Սրանից հետո հայրենիքը մեր

Եւ չեն կոխոտի ծույլ ու հարբածներ։
Վո՜չ, յերջանկության շփացած փերին
Ե՛լ չի ծիծաղի գորշ ստրուկներին։
Յեղե՛ք բռնության դեմ հպարտ, հանդուգն,
Նրան դուր կգա, մի՛ մոռանաք դուք,
Ճակատը բարձր, բազուկը անդութ։

Վարագույր

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ

Նույն բեմը: Իրիկվա դեմ: Ենտեվի վարագույրները բաց են: Կախադանի վրա խոշոր լապտեր է կախված: Դրսում պարում են խնյաճեղ ուրախությամբ լավ հագնված թուրանցի, մոնղոլ, չինացի աղջիկներ յեվ յերիտասարդներ: Ֆիրենկիզը դիտում է նաժիշտների հետ միասին բաց պատուհանից:

Սեյավուշ

(Ներս մտնելով)

Աչքդ լո՜ւյս:

Ֆիրենկիզ

Ի՞նչ կա, Սեյավո՜ւշ:

Սեյավուշ

Հորեղբայրդ ահա:

Ֆիրենկիզ

Կերշիվե՞զը,

(Դեպի դուռն առաջանալով, ներս մտնող Կերշիվեզին)

Գալուստըդ բարի:

Կերշիվեզ

(Գրկելով յեվ ճակտից համբուրելով)

Ֆիրենկի՛զ:

Փիրենկիզ

Հայրս մեզ ինչո՞ւ
Չեկավ այցելու։

Կերշիվեզ

Նա չէր իմանում, որ տոն է այսօր,
Նա չեկավ, բայց դուք կերթաք նրա մոտ։

(Չորս կողմը նայելով)

Ի՞նչ չքնաղ տեսիլ, ի՞նչ ծով է անդորր։

Սեյավուշ

Մի յերկիր տեսանք ծովի մի վանդակ,
Բանտ տեսանք օդի, խուլ ու դժնդակ։

Կիրշիվեզ

Տես ազամարդիկ և հարսներ չքնաղ
Խնդում, ծիծաղում, պարում են ուրախ։

Սեյավուշ

Փառապանծ մի օր
Ու տոն բախտավոր։

Փիրենկիզ

Ժողովրդի տոն, ազատության օր։

Բեհրամ

Մի տարի առաջ դժբախտ այս յերկրում,
Խառնակություն էր, ապստամբություն։

(Սեյավուշին ցույց տալով)

Նա ամեն յերկրին նոր վոգի, ավյուն։

Կերչիվեզ

Լսեցի համբավդ բոլոր վայրերում,
Հաղթությանդ յերգը բոլորն են յերգում։
Ուզում եմ լսել, յեթե հնար,
Քո իսկ բերանից պատմությունն արդար։

Մեյավուչ

Այս հայրենիքը յերբ յես նոր յեկա,
Ապստամբություն եր ու սով ագահ,
Պատժեցինք արդեն բոլոր դավաճան
Պաշտոնյաներին, վերջ խառնակության։
Գյուղերը, ասես, նոր կյանք ստացան։
Այս բանը տեսնող հարևանը չին
Խումբ-խումբ մեզ յեկան, յեկանք միասին։

Կերչիվեզ

Ապրես, իմ ազիզ, վարպետություն մեծ,
Վողջ մնաս, հազար ապրես ու փառք քեզ։

(Ձեռք սեղմելով, կասկածելի նայվածքով)

Պետք չե վստահել չին ժողովրդին,
Խարդախ են նրանք, խորամանկ նրբին։

Մեյավուչ

Վո՛չ, սխալվում ես, բոլորն ել փախած
Չինու խագանից
Գյուղացիներ են չքավոր, սոված։

Կերչիվեզ

Խարդախություն ե, դու ինձ հավատա,

Նրանք օտար են մեզ, մի՛ մոռանա.
Ամեն կատաղածին
Մ՛ի հավասարացրու
Ամեն թուրանցու:

Սեյավուշ

(Խիստ յեվ խրոխտ)

Դեմ եմ հոգեին
Այդ գաղափարին:

Կերշիվեզ

Զգույշ յեղիր դու, քա՛ջըդ Սեյավուշ,
Քեզ կը հոշոտեն նրանք վաղ կամ ուշ:

(Աղջիկները կերակուր յեվ գինի են բերում: Նույն պահին դրսից լսվում է աղմուկ)

Ցալչըն

Ե՛լ բավական է, թո՛ղ սրվի պատիժ
Այդ գողին անխիղճ:

Ալքայ

Երբ դավաճանը ուր էլ վոր փախչի,
Փրկություն չունի:

(Ալքայը յեվ Ցալչընը, ժողովրդի հետ միասին, իրենց բռնոված Վալիի յեվ խորհրդականին բերում են ներս)

Սեյավուշ

Ի՞նչ է պատահել:

Ալքայ

Արարածներն այս ստոր

Փորձել են փախչել։

Ցայչքն

(Վերևից վար Վալիին նայելով)

Թշվառական, սինլքոր։

Սեյավուշ

Կացե՛ք։

Ղլթայ

Պետք է կախ տալ այս դավաճաններին։

Ժողովուրդը

— *Կախեցե՛ք...*

— *Կախեցեք...*

Ղլթայ

(Վալիին)

Դու, կատաղած շուն։

Վալի

(Սեյավուշի վոտները ընկնելով)

Ինձ բավական է մի տարի պատիժ,
Մի՛ լինիք անխիղճ։

Սեյավուշ

Յերբե՛ք։

Գերշիվեզ

Նրանց ինձ բաշխի՛ր, քաջըդ Սեյավուշ։

Սեյավուշ

Ներված անգութը ստանում է ուժ,

Յեվ փորում է նա շիրիմ խորախոր
Թշվառի համար արդեն վիրավոր։

Կերսիվեզ

(Մեյավուսին)

Նրանց պատիժը մեզ հանձնարարիր։

Ֆիրենկիզ

Հորեղբորս խոսքը գետին մի գցիր։

Մեյավուս

Թե մի վիրավոր վրիժառու ոձ
Հանկարծ մնա վողջ...

Յայչքն

Վո՜չ, չի կարելի։

Ալքայ

(Յայչքնին)

Կապեցեք թևերն այս կատաղածների։

Կերսիվեզ

Վաղը խագանին կը ներկայանան,
Անլուր, անխնա պատիժ կստանան,
Որենքի առաջ խաբ ու խայտառակ։

Ալքայ

Վո՜չ, մի՛ հավատաք։

Ֆիրենկիզ

(Մեյավուսին)

Ալթային լսեցրո՜ւ։

Սեյավուշ

Հայդե՛։

Ցաչըն

Խաղանն էլ նրանց թայն է, իմացեք։

Ալբայ

Սեյավուշն էլ է սերունդն հարազատ
Խաղանի, շահի, ինքը պայազատ,
Գործածում է նա ամեն մի մարդու
Առանձին լեզու։

(Գնում են)

Կերճիվեզ

(Սեյավուշի ձեռը սեղմելով)

Ինձ չմերժեցիր խալխի մեջ, կեցցես,
Այդ դավաճանին վողջ չեմ թողնի յես։

(Նաժիշտները լցնում են բաժակները)

Ֆիրենկիզ

(Իր լցրած մեծ բաժակը տալիս է Կերճիվեզին)

Հոգնած եք, ըմպեք գինուց անապակ։

Սեյավուշ

(Նաժիշտին)

Ո՞ւր է, կանչիր դա չին պատվիրակը։

Առաջին նաժիշտ

(Դեպի դուռը նայելով)

Յեկան։

Սեյավուշ

Համեցեք։

(Լավ հագնված Քոսակը ու Բեհրամը միասին մտնում են յեվ նստում)

Ֆիրենկիզ

(Կերչիվեզին Քոսակին է ծանոթացնում)

Մեր հորեղբայրն ահա։

Քոսակ

(Կերչիվեզին)

Գոհացրեց մեզ
Ձեր գալուստն այսպես։

Սեյավուշ

(Բաժակը բարձրացնելով)

Կերչիվեզը կեցցե։

Բեհրամ

(Խմելով)

Կեցցե, բյուր կեցցե։

Կերչիվեզ

Շնորհակալ եմ։

(Պարուհին ներս է մտնում)

Այս ո՞վ է։

Ֆիրենկիզ

(Ծիծաղելով)

Նազանք մի՛ հրե։

Քուսակ

Անզուսպ մարգարիտ մեր սարայում չէին,
Թե պարող և թե յերգիչ առաջին։

Կերճիվեզ

(Ֆիրենկիզին նայելով)

Մեր խնդրին խառնվի թող նոր խնդություն։

Ֆիրենկիզ

(Պարուհուն)

Քնածը զարթնի հայնովդ ճավողուն։

(Կերճիվեզը դարձյալ խմում է)

Պարուհի

(Թե յերգում է՝ թե պարում)

Իմ մայրն ինձ ծնեց մի մութ աշխարհում,
Յերբ դևն ու աստվածն էյին համբուրվում.
Այն օրից ի վեր իմ սև աչքերում
Կա պչրանք արբշիռ ու ժպիտ շողուն։
Յերբ լաց եմ լինում, դեմքս է ծիծաղուն,
Յերբ ծիծաղում եմ՝ լաց կա իմ հոգում.
Ուզում եմ բոլոր սրտերը արբուն
Լցվեն իմ սիրով, լինեն ակաղձուն։
Յար չեմ ուզում, այլ գերի սողոսկուն։

Պարուհին հեռանում է։ Կերճիվեզը խորը հառաչում է։

Սեյավուշ

Ինչու ես այդպես հառաչում, ինչու։

Կերշիվեզ

Դահիճին հարցրու։

(Ձեռք պինդ խփելով սեղանին)

Վա՜յ, վա՜յ, այդ դեմ է իմ ազնիվ խղճին։

Սեյավուշ

Ի՞նչ յեղավ, ի՞նչ խիղճ։

Կերշիվեզ

Վոչինչ...

Սեյավուշ

Ո՞ւմ դեմ է ուղղված ցասումն այդ հիմար։

Ֆիրենկիզ

Վալիի՞ համար։

Կերշիվեզ

Մի հարցնեք թե ում։

Սեյավուշ

Ինչու։

Կերշիվեզ

Մի սին արարած Վալին նրա մոտ։

Սեյավուշ

Ո՞վ է... Ավելի՞ մի մարդ արհավրոտ։

Կերշիվեզ

Ձեռք քաշի՛ր։

Բայց ալիքներ ուղեղս են այրում
Ոչինչ չի մարի զայրույթն իմ յեռուն։

Մեյամուռ

Հոգնած եք, պառկե՛ք և հանգստացեք։

Կերշիվեզ

(Թեվերը տանում է Մեյամուռի վզին)

Ո՛չ վոք չիմացավ, ավա՜ղ, քո արժեքն։

Մեյամուռը յեվ Կերշիվեզը գնում են կողքի սեն ակը։

Ֆիրենկիզ

(Բեհրամին)

Ծիծաղելի վիճակում
Նա միշտ է լինում,
Յերբ մի բաժակ խմի նա
Անհագանդ կուա։

Բեհրամ

Ո՛չ, այս հուզմունքը առանց հիմքի չէ։

(Բոլորը դուրս են գնում, մնում են Քոսակն ու պարուհին)

Քոսակ

(Անձկագին մոտենում է պարուհուն)

Ժամանակն է, տո՛ւր
Թույնը մահացու։

Պարուհի

Կորցրել եմ ճամբին.

Քոսակ

Սուտ ես խոսում, սի՛ն։

Պարուհի

(Գրպանները ցույց տալով)

Չկա, հավատա։

Քոսակ

Դուրս հանիր թույնը ու փախուստ մի տար։

(Խուզարկում է գրպանները յեվ կոկորդից բռնում։ Նույն պահին դռան արանքից յերևում է Ֆիրենկիզը յեվ լսում)

Պարուհի

(Փաթաթված մի թուղթ է տալիս)

Ա՛ռ, Սյուզաբեյի այս խարդախությամբ
Դու էլ կը կորչես, չես էլ իրավամբ։

Քոսակ

(Թուղթը բանալով, ծիծաղում է)

Սա՛ մի թույն է նախ՝ խնդացնում է,
Խնդացնում է ու սպանում է։
Սա Սեյավուշի գինու գավն է ջինջ,
Մեզանից նրան չերկար, քաղցըր նինջ։

Պարուհի

(Հուզված)

Բոլորը նա է—Սյուզաբեն խաբված...

Քոսակ

(Ուշագնաց լինելու մոտ պարուհուն թևից բռնելով ուզում է սենյակից դուրս հանել)

Յեկ, բավ է, լուռ կա՛ց։

Պարուհի

(Թունավոր բաժակն առնելով գետին է խփում)

Դագաղն այս թունոտ պետք է փշրվի։

Քոսակ

(Բարկությամբ)

Սիրահարվեցի՞ր դու Սեյավուշին։

Պարուհի

Դու ի՞նչ ես. ահա
Մի կոճղ անզգա։

Քոսակ

(Գրպանից մի փոքր դաշույն հանելով)

Տե՛ս, այս դաշույնը
Ավելի հատու
Գործիք է մահու,
Քան թե այն թույնը։

Պարուհի

(Ձեռից դաշույնը խլելով)

Դու սնուցվել ես գազանի կաթով։

Քոսակ

(Ճգնում է դաշույնը խլել)

Տուր դաշույնն ինձ, թո՛ղ։

Պարուհի

Խղճուկ դու տխմար,
Այդպես հերոսին պատճառե՞լ վնաս,
Զգույշ կաց, տհաս։

Քոսակ

Տո՛ւր, ասում եմ քեզ....

(Ուզում է դաշույնը խլել)

Պարուհի

Վո՛չ։

(Նետելով դաշույնը յետ)

Քոսակ

(Աղջկան բռնելով փորձում է խեղդել)

Տո՛ւր։

Պարուհի

(Սուր ճչով)

Թո՛ղ, թո՛ղ...

Քոսակ

Տուր դաշույնը ինձ։

Ֆիրենկիզ

(Վերցնելով դաշույնը գետնից՝ խրում է Քոսակի կուրծքը)

Ահա դաշույնը, պի՛ղծ։

Քոսակ

(Ընկնում է)

Թեկուզ յես մեռնեմ ձեզ չկա փրկանք։

Ֆիրենկիզ

Լռի՛ր, դու անարգ։

Սեյավուշ

(Մտնում է ներքինիների հետ միասին)

Ի՞նչ է պատահել։

Ֆիրենկիզ

Սա անխիղճ մարդ է
Ցեվ Չինից յեկած պատվիրակ էլ չէ։

Պարուհի

Նրան ուղարկեց Սյուզաբեն հիմար
Քո կյանքի համար։

Սեյավուշ

Առանց կասկածի
Կա պատճառ գաղտնի։

Պարուհի

(Ցույց տալով)

Թունավորված են, պիտի զգույշ լինել,
Գավն էլ, դաշույնն էլ։

Ֆիրենկիզ

Յերբ ուզում եր խանգարել
Քո կյանքն ուրախ, անարգել,
Ֆիրենկիզից ստացավ
Վարձատրությունը անբավ։

Սեյավուշ

(Պարուհուն դիտելով)

Այս աղջիկն էլ անկասկած
Նրա ընկերն անձնուրաց։

Պարունի

Մեղսակցությունը, սակայն, չհանդեց
Անարդ, մահացու վախճանին նսեմ,
Մենք յեկել եյինք ազատելու քեզ,
Միտքս ինչու հանկարծ փոխվեց, չգիտեմ։

Սեյավուշ

Ասա ինձ, ինչու։

Պարունի

Յերբեք մի հարցնեք, կորցրել եմ իմ չուն,
Նոր վերքեր մի տաք տանջվող իմ հոգուն։
Յես սարայներին ծախվեցի մանկուց
Նետվեցի դես դեն նման քամուն փուճ,
Վրեժի ճամբին քեզնից գերվեցա,
Բայց թշվառներից ոգնական դառա։

(Մեռելը ցույց տալով)

Այս ստորը քեզ ուզում եր խփել
Յես յեղա արգել։

Բեհրամ

Կեցցե՛ս

Ֆիրենկիզ

Աղջիկը չկար թե չհասնեյի յես։

(Պարունուն գրկում, համբուրում է)

Ամբողջ իմ հոգով յես սիրեցի քեզ։

(Նաժիշտներին)

Տարեք, հանգստանա, տառապեց նա շատ,

Նա՛ շողեց բախտը մեր մշուշապատ։

(Պառուհուն տանում են)

Սեյավուշ

(Շրջապատողներին)

Այս լեշն էլ տարեք։

(Վերցնում են)

Ի՞նչ սարսափ... Յեթե
Վրեժն ու դավեր արար աշխարհի,
Բոլոր կրքերը լինեյին հողի՝
Կծնվեր ազատ, անունը—Սյուդաբե։

Գերսիվազ

(Խորը ախ քաշելով)

Իսկապես շատ վատ բախտ ես ունեցել,
Չգիտեմ վո՞ր որը աշխարհ ես յեկել,
Այն ժամի՞ն, յերբ մութն ու լույսը իրար
Խառնըվում են ու մղում են պայքար։
Միայն Սյուդաբեն ճամբից չի շեղվել,
Եփրասյաբն էլ—ավելի ահեղ։

Սեյավուշ

Ի՞նչ եմ արել յես նրան
Մի հանելուկ, զարմանք բան։

Գերսիվազ

Ասում է՝ աչք է տնկել
Թագիս, գահիս ու ինձ էլ։

Ֆիրենկիզ

Սեյավուշը։

Կերշիվեզ

Քո աչքի լույսը։

Սեյավուշ

Պիղծ զրպարտություն։

Կերշիվեզ

Ասում է՝ նա դեմ է գնում
Որենքներին, վոր կան հնում։

Սեյավուշ

Վե՞ր որենքներին։

Կերշիվեզ

Ո՞վ է իմանում։

Սեյավուշ

Անորեն ուղին յերբեք չենք ծալում։

Կերշիվեզ

Այս կասկածը քեզ թող չի խռովի,
Սեյավուշում չկա վո՛չ մի հետք դավի։

(Մյուս սենյակն է գնում)

Սեյավուշ

Մինչև չգնամ Եֆրասյաբի մոտ
Չի վերանա այս սադրանքն անամոթ։

Ֆիրենկիզ

Զգո՛ւյշ, յեթե նա մի քիչ կասկածի,
Վո՛չ թե միայն քեզ, չի խնայի վոչ վոքի։

Մեյավուս

Ցես չեմ հանդուրժում զրպարտանքն այս ցած,
Փոքր արատն իսկ ինձ մահ է ամոթխած։

(Զղայնացած յեվ հուզված)

Ո՞ւմ հավատամ չես։ Աշխարհը՝ վոսոխ
Ինձ դեմ տածում է ատելություն, վոխ։
Իրանը դավի, նենգության ոջախ,
Թուրանը ահի մի գիրկ է, ավա՜ղ։
Ցեթե Չին գնամ—ավելի անգութ,
Չե՞ վոր վորդերը սարայների մութ
Չեն ապրում յերբեք առանց արյունի։
Ո՜, անեծք նրանց, ել չեմ հարմարվի
Ադամանդաշող թագերին արնոտ։

Վարագույր

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

Լեռան ստորոտում մի դաշտ։ Սարքված են 2—3 վրաններ։ Իրիկնադեմ։ Ամպամած օդ։ Չորս կողմում ժայռեր։ Վրանի առաջ են կանգնած Վալին, խորհրդականը յեվ Թոռունը զինվորական համազգեստով, զրույց են անում։ Մի քանի զինվորներ պահակ են կանգնած, մի քանիսը յերթևեկում են չորս կողմը ստուգելով։

Վալի

(Քինոտ քայլերով յերթևեկում է)

Ո՜, Սեյավուշ քաջդ անխիղճ,
Ի՞նչ կարծեցիր արդյոք ինձ,
Մի որ յերկաթյա բազուկները հաղթ
Քեզ կտոր-կտոր կանեն, դիտապաստ։

Խորհրդական

Թե Կերշիվերը չլիներ մեր առաջ
Առանց կասկածի մենք կորած եյինք,
Յեվ մյուս աշխարհում խնձույքի նստած։

Վալի

Հավատա, քանի վողջ է վաթանի
Այս դավաճանը,
Չի մարի յերբեք մեր Եփրասյաբի
Վոխավառ ջանը։

Խորհրդական

Ասում են՝ վախից
Փախել է արդեն
Չինաստան դրկից։

Թոսուն

Բոլորը սուտ է։

Վալի

Ո՛չ, նա վախկոտ չէ։

Խորհրդական

Բայց նենգամիտ է։

Թոսուն

(Մեկուսի)

Բոլոր այս սուտը, խարդախությունը
Սարքում է միայն փուճ Կերշիվեղը։

(Նրանց)

Ո՛չ, դավաճան չէ մեր Սեյավուշը։

Խորհրդական

Ստրո՛ւկ սատանա։

Վալի

(Զինվորներին)

Հսկեցե՛ք ճամբան, մոլորվածը այն
Ուր էլ որ լինի՝ այստեղից միայն
Պետք է որ անցնի, շուրջ կալեք նրան։

Խորհրդական

Թեկուզ բարձրանա
Ամպերի վրա՝
Փրկություն չկա։

(3—4 զինվորի հետ հեռանում է)

Թոսուն

(Մեկուսի)

Ի՜նչ հետաքրքրական,
Յերբ աղվեսները արշավ են գործում
Առյուծի վրա։

(Նույն պահին վորոտ, փայլատակում են կայծակները)

Վալի

Խրխնջում են շանթերը,
Սուր են քաշում ամպերը,
Թագավորության մեջ յերկինքների
Կռի՞վ կա արդյոք, խրա՞խ ամեհի։

Ռյուբաբե

(Ինքը ծպտված, իսկ սպասյակը վաճառականի տարազ հագած՝ մտնում են։ Դառն ճիչով)

Ա՜խ, ամա՜ն...

Թոսուն

Ի՞նչ է յեղել, կա՛ց։

Ռյուբաբե

Արար աշխարհը սարսափ է պատած,
Մենք ճամփորդներ ենք այստեղ մոլորված,
Չենք կարող անցնել ճամբան անվնաս։

Սպասյակ

Ո՞ւր ենք գտնվում,
Այս ճամբաները մեզ ո՞ւր են տանում։

Թոսուն

Այս ճանապարհը Չինաստան դեպի,
Այս էլ — յերկիրը մեծ Եփրասյաբի։

(Տեփոր։ Կերչիվեզը ներս է մտնում մի քանի մարտիկների հետ)

Ռյուբաբե

Ո՞վ է յեկողը։

Թոսուն

Կերշիվեզը։

(Ընկերներին)

Պատրաստ, բարև տու։

(Քաշում են սրերը ի նշան հարգանքի)

Սպասյակ

(Խոնարհելով բարեվում է։ Ռյուբաբեն ծանոթացնում է Կերչիվեզին)

Տեր իմ, կինն այս խեղճ
Ուզում է տեսնել ձեզ։

Կերչիվեզ

Վըրտեղացի եք,
Յեվ ապա ո՞վ եք։

Ռյուբաբե

Քեյքյավուսից պատվիրակ,
Յեվ նըրանից էլ նամակ։

Գերսիվազ

Այդպես։ Խոշ յեկաք։

(Մի կողմ քաշվելով կարդում է նամակը)

Ուրախությունն իմ սրտի, պողպատակուռ
Սեյավուշ,
Պատրաստ յեղիր, առիթն է, յեղիր արթուն և
զգույշ,
Դու մի կողմից հարձակվիր, Չին խագանը՝
մյուս կողմից,
Զալի վորդին ու Թուսը սուրալու են Իրանից,
Փոշի դարձրեք Թուրանը, թող բանակը ճզմըվի,
Եֆրասյաբը, յես տեսնեմ, շղթայակապ թող
բերվի։

Ստորագրություն—հայրդ՝ Քեյքյավուս

(Դիվային քրքիջով)

Սա դուր չեկավ իմ սրտին։

(Թոսունին)

Պատիվ տվեք մեր հյուրերին այս անգին։

Թոսուն

(Սառնությամբ)

Հրամմեցեք, եֆենդիմ։

(Ցերկուսին էլ տանում է վրան։ Զորս կողմից լսվում է փողերի ձայն)

Եֆրասյաբ

(Ներս է մտնում Փիրանի հետ)

Վրաններն ինչու այստեղ են սարքված։

Փիրան

Ճանապարհը յերկար է,
Յեվ զինվորներն էլ հոգնած։

Եֆրասյաբ

Սեյավուշն, զգույշ, ձեռքից չփախչի,
Հետո մեր գլխին փորձանք կը բերի։

Կերսիվեզ

Բոլոր կողմերից կտրած է ճամբան,
Այդ մոլորվածին վո՛չ մի յելք չկա։

Եֆրասյաբ

Ով մոլորվածին այդ ունի գերի
Պարգև կստանա—ինչ էլ վոր ուզի։

Փիրան

Թաջ Սեյավուշին կոչել մոլորված,
Ուղի՞ղ է ասված։

(Զինաստանի ճանապարհին է նայում զարմանքով)

Այն ո՞վ է։
Սեյավուշն է։
Իսկապես նա՛ է։

Եֆրասյաբ

Ահա հենց ինքն է։ Ստո՛ր, անամո՛թ։

Կերսիվեզ

Աջից Բեհրամն է, ձախից՝ Զիրենկիզ։

Աֆրասյաբ

Թո՛ղ հանգստանա մի քիչ վրանում,
Դավաճաններին պատիժ անպատում։

Փիրան

Ո՛չ մի ժամանակ, թե՛ նոր և թե՛ հին,
Վտանգ չի կարող լինել արդարին։

(Դուրս են գնում)

Գերսիվեզ

(Հեգնական ծիծաղով, մեկուսի)

Հուսախաբությամբ յերազն այդ անուշ
Կը վոչնչանա՝ լինի վաղ կամ ուշ,
Այո՛, հեռու չե, զվարճացի՛ր, բերկրի՛ր,
Թե՛ գլխավորը, թե՛ դու, ո՛վ վեզիր։

Աֆրասյաբ

Իմ կարծիքով հանցանք չունի
Այն փառապանծ զինվորն արի։

Գերսիվեզ

Թո՛ղ չխաբեն քեզ յերգերը սիրուն,
Դեռևս չի հանգել խռովքը սարում,
Ալթայն իր մտքից դեռ չի հրաժարվել։
Գյուղերը բոլոր միանում շտապ,
Նրա բանակը ստանում ե թափ,
Սեյավուշի ձեռն Ալթային հասնի՝
Կենթարկի նա մեզ ահռելի կռվի։
Քեյքյավուսի մատն խառն ե այս բանում,
Ուզում ե միանալ Սեյավուշ վորդուն։

Եփրասյաբ

Վո՛չ, Սեյավուշը խարդավանք չունի։

Կերսիվեզ

(Հեգնական ակնարկով)

Հեքիաթներ շատ կան լարերում սազի։

Եփրասյաբ

Բավ է, ո՛, բավ է, ողջին ձանձրացանք։

Կերսիվեզ

Խոտը բուսնում է արմատի վրա։

Եփրասյաբ

Չեմ հավատում քեզ, նա դավաճան չէ։

Կերսիվեզ

(Տալիս է նամակը)

Կարդա՛, դա ամեն գաղտնիք պարզում է։

Եփրասյաբ

(Կարդալով ցնցվում է)

«Պողպատակուռ Սեյավուշ . . . .
. . . .
Դու մի կողմից հարձակվիր, ...
Զալի որդին ու Թուսը սուրալու են Իրանից,
. . . . . Թուրանը, թող բանակը . . . .
Եփրասյաբը . . . . . շղթայակապ . . .»
Ի՞նչ սարսափ...

Կերսիվեզ

Ցեվ ի՞նչ թափ...

Եֆրասյաբ

Այս դավադրանքը տանելու բան չէ։

(Թոսունին)

Կանչի՛ր շուտ այստեղ այդ մոլորվածին
Յեվ թո՛ղ պատասխան տա մեր հարցերին։

Թոսուն

Ծառա եմ։

(Մտնում է վրանը)

Եֆրասյաբ

(Կերսիվեզին)

Յեթե գտնվեց մի քիչ մեղավոր՝
Իսկույն նետել նրան բանտը մութ ու խոր,
Յեվ մի պատրվակ ստեղծի՛ր թաքուն,
Գլուխը մարմնից բաժանի՛ր իսկույն։

(Նամակը ձեռի մեջ ճմռթելով)

Քո արդար խոսքին նախ չանսացի յես,
Յեվ չկարծեցի նրան մի լրտես։

(Ներս են բերում Սեյավուշին)

Ֆիրենկիզ

Հա՛յր իմ սիրելի՛։

Եֆրասյաբ

Մի՛ մոտենա։

(Խիստ զայրույթով նրան յեվ Սեյավուշին)

Թե դու, թե նա թշնամի եք իմ թագի՛։

Ֆիրենկիզ

Մե՛նք։

Եֆրասյաբ

Ձեր արարքն է նենգ,
Մեղք աններելի,
Արի՛, մոտ արի։

Սեյավուշ

Ձեր հրամանին։

Եֆրասյաբ

Ահա մի նամակ քեզ հույժ թանկագին,
Հայրըդ կանչել է քեզ վաթանը հին։

Սեյավուշ

Մի դրախտ լինի Իրանը թեկուզ,
Վոտք կոխել այնտեղ յես չեմ ցանկանում։
Թե Հինդ. անտառում վագրերի ընկեր,
Կամ Հիմալայի բարձունքներում լերկ
Յեղբայրանամ յես արծիվների ծեր,
Կամ նետվեմ գիրկը կոկորդիլոսի
Կիզիչ ափերին վարար Նեղոսի—
Ավելի լավ է... Բայց յես չեմ ընկնի
Իրանի նման վոստայնը սարդի,
Սյուդաբեն ունող յերկրին այդ չվառ
Յես չեմ մոտենա, ազնիվ խոսքըս առ։

Եֆրասյաբ

Յեթե այդպես է՝ տամ բանակ հզոր,

Գնա՛, ավերի՛ր Իրանը վոսոխ,
Քեյանի շահին դարձրու մի ճորտ։

Սեյավուշ

Վո՛չ, ստորանալ յես չեմ ցանկանում,
Թեկուզ ինքն ուզի ստորին լինել,
Թե հոսեցնի իմ իսկ արյունն էլ,
Վրեժ լուծել, վո՛չ, յես չեմ ցանկանում։

Եֆրասյաբ

(Հեգնական)

Ձեր մեջ կապեր կան անքակտելի, մութ,
Կարդա նամակն այս, տե՛ս յերազն անգութ։

(Նամակը տալիս է Սեյավուշին։ Սեյավուշը կարդում է)

Գերսիվեզ

(Եֆրասյաբին մոտենալով յեվ հեգնանքով)

Մեր հերոսը պատվական
Քաղաքական միտք ունի,
Իսկույն կտա պատասխան,
Հանդույցից դուրս կը պրծնի։

Սեյավուշ

(Հուզված)

Ահա ինձ համար մահվան մի վճիռ,
Սյուդաբեյի նոր զրպարտանքը լիրբ։

Եֆրասյաբ

Ո՞վ է գրել՝ Սյուդաբե՞ն։

ՍԵՅԱՎՈՒՇ

Վա՜յ, Քեյքավուսը։

ԿԵՐՍԻՎԵԶ

Նախանձի հնարքներն զուր անցան, ափսո՜ս։

ՍԵՅԱՎՈՒՇ

(Զղջալով)

Կերսիվեզ, դու ել լեզուդ բաց արիր
Ինձ դեմ ու խիղճը վոտնատակ արիր։

ԱՖՐԱՍՅԱԲ

Լռի՛ր, չեմ ների եղբորս անպատվես,
Ստել չգիտե Կերսիվեզը վեհ։

ՍԵՅԱՎՈՒՇ

Իրավունք ունի, հասկացա բանը,
Միամիտին ընկերն է հիմարն անբան։

(Կերսիվեզին)

Թե յես լինեյի նենգամիտ, խարդախ,
Անզեն, անբանակ չեյի գա, ավա՜ղ։
Յես հմայվեցի քո քաղցր լեզվից,
Մի խնայիր ինչ կգա քո ձեռքից։

ԱՖՐԱՍՅԱԲ

Բավ ե, շփացավ, լռեցրեք լեզուն,
Յեվ կապկըպեցեք թևերը իսկույն։

ՖԻՐԵՆԿԻԶ

(Հորն առաջ ծունկի չոքելով)

Գթացե՛ք։

Սեյավուշ

(Իրեն բռնել ուզողներին)

Կացե՛ք։

Ֆիրենկիզ

Վողորմեցե՛ք նրան,
Նա չի դավաճան։

Սեյավուշ

Մի՛ տանջվիր—խնդրեմ, իմ հոգի, իմ ջան։

Աֆրասյաբ

(Աղջկա թևից բռնելով հրում է)

Դու մի՛ մոտենա։

Սեյավուշ

Ա՜, թշվառ...
Անեծք այն օրին, որ քեզ հուսացի,
Նողկանք արյունոտ խագանին լկտի։
Ցեխն նետելով Քեյանի թագը

(Ֆիրենկիզը ցույց տալով)

Այս լույս աղջըկան արի իմ փառքը։
Չիմացա, որ հորս ուղեղի նման
Քո ուղեղումն էլ շատ կարիճներ կան։
Հանցանք է, ասա, կորստի մատնված
Երկիրդ փրկեցի սովից սևակնած։

(Վային յեվ խորհրդականը ցույց տալով)

Վրեժ լուծեցի բռնակալներից,
Չիմացա՝ դրանից հուզվել է քեռիս։

Այժ, չիմացա գլուխները մուժ
Ծափահարում են անարդարին դուժ։
Հաճելի՞ են քեզ խալխի վողբն ու ճիչ,
Ա՛խ, հայրս էլ դահիճ, դու էլ մի դահիճ։

Շահրայար

Հեռացրե՛ք շուտով, նրան չտեսնեմ։

Սեյավուշ

Ահա դուք ու յես... Ասելիք չունեմ։

(Ջինվորները դուրս են տանում Սեյավուշին)

Ֆիրենկիզ

(Հոր)

Արդյոք քո հոգին չունի՞ վոչ մի լույս։

(Սեյավուշին)

Աման, մի՛ գնա, կաց, իմ Սեյավուշ։

(Դուրս են գնում)

Քեհրամ

Ահա իմ վիզը, սուրը, ով խաղան,
Քեզ՝ իմ արյունը, ազատի՛ր նրան։

Շահրայար

Յես դավաճանին կը պատժեմ մահվամբ։

Փիրան

Զգո՛ւյշ, ով խաղան, հերոսին այդպես
Թե չը խնայես, կը վիրավորես
Աշխարհը արար, հիշելով նրան
Կը դատապարտեն Թուրանը համայն։

Մի յերիտասարդ

(Ներս է մտնում շտապով)

Սարսափ ... վո՞չ վոքի նա չի յենթարկվում:

Տուրանյաք

Սեյավուշը:

Յերիտասարդ

Այո: Չի հանձնվում:

Գերշիվեզ

Ահա, նա, փոխված կատաղած մի վագրի,
Զարնում է, խփում աջ, ձախ, ամեն դի:

(Ուժեղ նվագ ... Կռվի ձայն ու աղմուկ: Ներս է մտնում Սեյավուշը մերկացրած սրով, հարձակվում է փախուստի դիմող Վալիի յեվ խորհրդականի վրա: Նրան շրջապատում են ուրիշ մարտիկներ: Սուսի յեվ նիզակի [illegible] հնչում է ամեն կողմ: Բեհրամն ել սուրը ձեռին օգնում է Սեյավուշին)

Տուրանյաք

Մի խնայեք, զարկեցեք,
Անմիջապես լռեցրեք:

Սեյավուշ

Ա՛ռ այս քեզ...

(Վիրավորում է Վալիին)

Գերշիվեզ

(Ներկաներին)

Վրա տվեք:

Փիրան

Վա՜յ, ամա՜ն, կացե՛ք։

Գերսիվեզ

Տես, այսպես...

(խփում է լեսեվից)

Սեյավուշ

(Վայր է ընկնում)

Սո՛ր, արարած դու վողորմելի։

Աֆրասյաբ

Պատիժը այս է նենգ դավաճանի։

Գերսիվեզ

Ընկավ վերջապես վարդը հաղթության։

Սեյավուշ

Քեզնից հարգի են շները վորսկան։

Աֆրասյաբ

Ափսոս, չօգնեցիր շա՛հ Քեյքյավուսին։

Սեյավուշ

Շա՛հ Քեյքյավուսը դահիճ է անխիղճ,
Դու էլ մի դահիճ։

(Լռում է, բեմերն ընկնում են ցած)

ՎԵՐՋ

Պատ. խմբագիր Մ. Զանան
Տեխ. խմբագիր Լ. Ոճանյան
Սրբագրիչ Ա. Արզաքանյան

Այս պիեսի բնագրից տողային թարգմանությունը կատարել է Աղաբեկ Համբարյանը

Հրատ. № 3724
Գլավլիտ 2102
Պատվեր 605
Տիրաժ 3000

Հանձնված է արտադրության 23 ապրիլի, 1936 թ.
Ստորագրված է տպելու 22 օգոստոսի, 1936 թ.

Պետհրատի տպարան, Երևան II Գնունի № 4

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.
FL0063451

708

A I 19147

ԳԻՆԸ 2 Ռ.

ՀՍԽՀ
ՊԵՏՀՐԱՏ

Г. Джавид

С Е Я В У Ш

Гиз ССР Армении, Ереван, 1936